

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1922.

Andra kammaren.

Nr 47.

Tisdagen den 30 maj.

Kl. 2 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 23 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden och memorial nr 116—118, sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande nr 11 samt memorial nr 12, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 69—76, första lagutskottets utlåtande nr 25, andra lagutskottets utlåtanden och memorial nr 23—26 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 54 och 55.

§ 3.

Föredrogos vart för sig och lades till handlingarna:

jordbruksutskottets memorial:

nr 56, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om väckta motioner om tillstånd för vissa föreningar att vid offentliga kapplöpningar och travtävlingar anordna vadhållning för allmänheten med s. k. totalisator; och

nr 57, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande Kungl. Maj:ts proposition angående förkortning av tiden för vissa arrenden; samt

konstitutionsutskottets memorial, nr 26, i anledning av en inom första kammaren jämlikt § 57 riksdagsordningen gjord anmälan om anledning till anmärkning mot det i januari 1921 fungerande statsrådet.

§ 4.

Anmärkning
mot ledamot
av statsrådet.

Till behandling upptogs nu konstitutionsutskottets memorial, nr 27, i anledning av en inom första kammaren jämlikt § 57 riksdagsordningen gjord anmälan om anledning till anmärkning mot statsrådet och chefen för försvarsdepartementet.

Jämlikt föreskriften i § 57 riksdagsordningen hade till konstitutionsutskottet överlämnats ett utav herr *Widell* inom första kammaren avgivet yttrande, att anledning förefunnnes till anmärkning mot statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, tillika med ett av herr *Widell* i sammanhang med yttrandet avlämnat förseglat konvolut, innehållande en av honom undertecknad till utskottet ställd skrivelse.

Uti förevarande memorial hade utskottet funnit det uti berörda skrivelse omförmälda regeringsbeslutet av den 22 december 1921 vara av beskaffenhet, att anmälan borde, jämlikt § 107 regeringsformen, göras hos riksdagen mot föredragande departementschefen, statsrådet *Hansson*.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar *Engberg*, *Gustav W. Hansson* och *Sävström*; samt

av herrar *Reuterskiöld*, *Nilsson* i Antnäs och *Svensson* i Grönvik, som ansett att skäl icke förefunnits till anmälan samt att i följd härav den framställda anmärkningsanledningen icke bort föranleda vidare åtgärd.

Sedan utskottets anmälan föredragits, anförde:

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet *Hansson*: Herr talman, mina herrar! När herr *Widell* hade gjort sin högtidliga anmälan i första kammaren, var jag givetvis ganska nyfiken rörande det resultat, vartill denna anmälan skulle leda. Jag finner nu, att konstitutionsutskottet har funnit anledning till anmälan enligt § 107, men jag måste medge att jag fortfarande svävar i rätt stor okunnighet om vad denna anmälan egentligen avser. Enligt § 107 skall anmälan göras i de fall då föredragande statsråd icke »iakttagit rikets sannskyldiga nytta» eller icke »med oväld, nit, skicklighet och drift sitt förtroendeämbete utövat». För min del måste jag bekänna att jag haft mycket svårt att få en rimlig sammanställning mellan dessa olika förmyndelser, som enligt paragrafen kunna göras, och min föredragning när det gällde gratifikationer till beställningsmän vid artilleriet. Utskottet har heller icke i sin motivering gjort gällande någonting annat, än att det funnit »föredragande departementschefens hemställen vara anmärkningsvärd».

För bedömande av min ställning i denna sak är det nödvändigt att försöka inför kammaren rekonstruera den situation, i vilken jag hade att tillråda Konungen ett visst beslut. Då må först konstateras, att beträffande arbetspenningar till artilleriets beställningsmän hade

avlönings-sakkunniga vid avgivande av sitt förslag till ny löneroglering för militärmanskapet framhållit, att en viss tvekan kan råda, huruvida dessa förmåner böra helt avskaffas. »De sakkunniga ha emellertid», heter det, »låtit denna sin tvekan falla med hänsyn till angelägenheten att i möjligaste mån söka åvågbringa enhetlighet i avlöningsformen vid den nya lönerogleringen.» Även dåvarande departementschefen ställde sig tveksam men böjde sig med hänsyn till enhetligheten, dock under uttalande av följande: »Därest erfarenheten skulle giva vid handen, att särskilda åtgärder måste vidtagas för att säkerställa rekryteringen av ifrågavarande beställningsmän, lærer framdeles böra tagas under överbägande, på vilket sätt detta ändamål lämpligast må kunna vinnas.» Riksdagen gjorde intet särskilt uttalande i saken.

Alltså: avlönings-sakkunniga voro synnerligen tveksamma och departementschefen, dåvarande statsrådet Hammarskjöld, var i så hög grad tveksam, att han redan vid sitt framträdande i lönefrågan inför riksdagen ifrågasatte nödvändigheten att framdeles vidtaga åtgärder för att upphäva olägenheterna av det beslut, som kunde komma att fattas.

Det är emellertid en annan sak som samtidigt bör konstateras. Under samma riksdag beslöts i samband med behandlingen av avlöningsreglementet för officerare och underofficerare att göra ett uttalande, enligt vilket tjänsteman icke skulle genom tillämpning av det nya avlöningsreglementet vid övergången till ny stat lida minskning i sina löneinkomster. Detta var sålunda en grundläggande princip för den löneroglering, som genomfördes vid 1921 års riksdag. Jag hade att taga hänsyn dels till detta och dels till den tveksamhet rörande själva beslutet om arbetspenningar, som hade visat sig.

Då blir nästa fråga: hur verkade beslutet om arbetspenningar? Såsom framgår av den promemoria, som återgivits i konstitutionsutskottets föreliggande memorial, framhöll fälttygmästaren, att en del truppförbandschefer meddelat, att hantverksbeställningsmännen förklarar sig icke ämna, sedan anställningstiden utgått, kvarstanna i tjänst, om arbetspenningarna borttoges. Den inkomstminskning i strid med principen för lönerogleringen, som hantverksbeställningsmännen faktiskt lidit genom det nya avlöningsreglementet, hade alltså omedelbart haft till följd, att beställningsmännen meddelat sina chefer, att de icke ämnade kvarstå, därest den avlöningsförmån, som arbetspenningarna innebure, skulle bortfalla, och att de ämnade, så snart kontraktet utgått, lämna sin militära tjänsteställning. Samma mening hade också av representanter för dessa beställningsmän framförts till mig personligen, och jag förstod allvaret i denna framställning, då under första månaden förlusten av arbetspenningarna medförde en mycket betydande minskning av beställningsmännens löneinkomster.

I den situationen fanns det emellertid en utväg för flertalet beställningsmän att bevara sina inkomster, och det var att kvarstanna på gammal stat. Av 30 stycken, som hade fritt val i detta avseende, kvarstannade 25 på gammal stat och bibehöllo rätten till arbetspen-

*Anmärkning
mot ledamot
av statsrådet.*

(Forts.)

Anmärkning
mot ledamot
av statsrådet.
(Forts.)

ningar. Endast fem övergingo frivilligt till ny stat. Dessutom tvingades 9 att på grund av att kontraktstiden var slut gå in på de nya villkoren vid rekapitulation. Situationen var då den, att flertalet hantverksbeställningsmän genom att kvarstanna på gammal stat fortfarande skulle åtnjuta arbetspenningar, men för ett mindretal skulle genom tillämpning av det nya avlöningsreglementet denna avlöningsförmån bortfalla. Jag fann då med hänsyn till den egendomliga situation, som annars kunnat uppstå, eller att vissa beställningsmän skulle åtnjuta andra inkomster än andra beställningsmän, lämpligt förordade, att för de beställningsmän, som rekapitulerat eller som frivilligt övergått på ny stat, skulle utgå gratifikationer, som vid kommande till arbete i tygverkstäderna ställde dem i lönehänsende lika med dem som kvarstodo på gammal stat och lika med civila arbetare på samma arbetsplatser.

Huvudsaken synes mig här vara, att de olägenheter, som man räknat med redan 1921, omedelbart visade sig, och att man därför genast måste överväga, om icke departementschefens uttalande 1921 angående den eventuella nödvändigheten att vidtaga åtgärder till rekryteringens tryggande hade giltighet omedelbart efter löne-reglementets ikraftträdande, och om icke Kungl. Maj:t hellre än att skapa sådana olägenheter, som annars skulle uppstå, borde överväga en framkomlig väg. Det var i den situationen jag handlade och förordade de gratifikationer, som nu föranlett anmälan.

Då kan man naturligtvis fråga, om inte det ändå fanns en trygg ankringspunkt för föredragande statsråd, trots de framträdande olägenheterna. Den trygga ankringspunkten skulle finnas därest man i alla situationer kunde vara fullt säker på att riksdagens beslut — i detta fall förberedda av statsutskottet — äro så väl övervägda, att det icke kan finnas något tvivel hos Kungl. Maj:t om att det är alldeles riktigt, vad som har beslutats av riksdagen. För min del kan jag icke höja mig till denna övertro på riksdagens förmåga att alltid träffa det rätta, och särskilt beträffande beslutet under fjolåret rörande löne-reglering vid armén och marinen har jag som departementschef haft mer än ett tillfälle konstatera, att detta beslut icke varit tillräckligt övervägt och i vissa fall icke möjligt att tillämpa. Jag skall nämna endast ett exempel. Genom motion av herr Starbäck m. fl. hade vid fjolårets riksdag föreslagits, att till officerare och underofficerare och andra i reserven skulle under tjänstgöring utgå en viss ersättning. Riksdagen beslöt på statsutskottets förslag, att denna ersättning skulle utgå med 1/365 om dagen av samtliga de avlöningsförmåner, som tillkomme officerare eller underofficerare eller med dem jämförliga beställningshavare på aktiv stat. Detta beslut gick att tillämpa till *en fjärdedel*, men till *tre fjärdedelar* var det omöjligt. Det skulle, sådant det var avfattat, bland annat ha betytt, att den del av reservpersonalen, som gått in i reserven med pension, skulle vid tjänstgöring erhållit högre betalning än motsvarande aktiva befattningshavare. De skulle erhållit 1/365 om dagen av aktiva beställningshavares inkomster och *dessutom* från staten sin pension. På samma sätt var beslutet ifråga om underbefäl i reserven otillämpligt.

*Anmärkning
mot ledamot
av statsrådet.
(Forts.)*

Hade nu Kungl. Maj:t i sådant fall ansett sig böra strikt genomdriva riksdagens beslut, skulle man uppenbarligen kunnat göra en anmärkning mot föredragande statsrådet därför att han icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta. Herr Reuterskiöld har också i sin reservation till detta memorial antytt, att ett föredragande statsråd *kan* försättas i den situationen, att en strikt formell tillämpning av riksdagens beslut kan föranleda saklig anmärkning mot honom. Jag har under den tid jag suttit som statsråd funnit, att detta icke är en ren konstruktion.

Då är nästa fråga: har Kungl. Maj:t och har föredragande statsrådet genom att föreslå Kungl. Maj:t den åtgärd, som här är vidtagen, brutit mot riksdagens beslut? Den frågan kan givetvis endast besvaras jakande, därest man anser, att Kungl. Maj:t är förhindrad att i ett fall som detta utdela gratifikation. Med hänsyn till bestämmelserna på övriga områden inom statsförvaltningen om särskild ersättning för vissa uppdrag har jag icke kunnat finna, att Kungl. Maj:t varit förhindrad fatta beslut om gratifikationer av det slag, varom här är fråga. Jag vågar sålunda hålla före, att det skall vara en mycket långt driven formalism, som kan komma fram till det resultat, att här handlats i strid med ett bestämt riksdagsbeslut. Jag ber f. ö. få fästa uppmärksamheten på, gentemot konstitutionsutskottets tal om att riksdagen *bestämt* fastslagit något i detta fall, att riksdagen i denna punkt överhuvud icke uttalat sig på annat sätt än att den förklarar, att riksdagen i saker, varom den icke särskilt yttrat sig, ej haft något att invända mot vad föredragande departementschefen har anfört.

Själva sakfrågan rörande det berättigade i att ifrågavarande hantverksbeställningsmän åtnjuta särskilda arbetspengar komma vi att behandla i annat sammanhang, nämligen vid behandling av ett statsutskottets utlåtande, men jag anser lämpligt att även nu gå in på detta spörsmål. Frågan ligger icke så, att beställningsmännen åtnjuta ett särskilt tillägg till sin lön, utan dessa särskilda arbetspengar utgå endast vid de tillfällen, då beställningsmännen kommenderas från sina regementen till arbete i artilleriets tygverkstäder. Det kan vara en kortare period en sådan kommendering varar, det kan vara en längre period. Motiveringen för arbetspengarnas utgående är att vid de tillfällen, när en sådan kommendering sker, stå vederbörande militära beställningshavare i arbetet sida vid sida med de civila arbetarna i tygverkstäderna. Man har ansett det rimligt, att när de på detta sätt utföra samma arbete, de under den tid arbetet pågår skola åtnjuta likartad inkomst. Man beräknar då arbetspengarna på det sättet, att man sammanlägger beställningsmannens kontanta inkomst med det värde, vartill naturaförmånerna uppskattas. Därmed får man hans lön som beställningsman, jämförd med den, som tillkommer de civila arbetarna, och skillnaden mellan dessa löner utgår sedan som arbetspengar. För min del tycker jag, att det är synnerligen motiverat, att extra ersättning vid dessa särskilda tillfällen utgår. Det kan icke vara rimligt, att militära beställningshavare för samma arbete på samma tid och på samma plats som den civila arbetaren skola betalas anorlunda än denne, och även om man skulle anse detta principiellt

Anmärkning
mot ledamot
av statsrådet.
(Forts.)

riktigt, tror jag, att det ur statens synpunkt skulle vara mycket olyckligt att tillämpa en sådan princip. Ty en var kan tänka sig, att arbetslusten, omtanken och fliten icke kan bli densamma, om en man står i ett arbete med en känsla av, att han undervärderas och underbetalas i jämförelse med andra arbetare i samma arbete. Jag tror därför, att arbetspenningen just fyller sin uppgift som en liten uppmuntranspenning, som kommer militära beställningshavarna att i sitt arbete nedlägga ett helt annat intresse än annars skulle bliva fallet. Arbetspenningen har emellertid betydelse också ur en annan synpunkt. Den har ansetts vara nödvändig för att trygga rekryteringen av dessa beställningsmän icke bara på det sättet, att man på så vis kan till beställningarna erhålla det nödiga antalet, utan också så, att man kan få kvalificerat folk. Det är här inte fråga om att rekrytera vilket manskap som helst; det är fråga om yrkesskickligt folk, och de fordringar, som måste ställas härvidlag, förutsätta en yrkesskicklighet, vilken säkerligen gör, att under normala förhållanden beställningshavarna med mycket stor framgång kunna konkurrera på den civila arbetsmarknaden. Vill nu staten gynna en god rekrytering av yrkesskickligt folk, måste också staten vara beredd att på något sätt trygga densamma. Annars löper man risk att få en underhållig rekrytering, med påföljd naturligtvis, att man i stället för dessa beställningsmän får sysselsätta civila arbetare och kanske på detta sätt åsamkar staten större utgifter än man behöver, om man kan fullt utnyttja beställningsmännens arbetskraft.

Sakligt sett anser jag sålunda arbetspenningen väl motiverad. Gör man nu den invändning, som blivit framställd från statsutskottets sida, nämligen att denna arbetspenning icke längre skulle vara nödvändig, därför att löneförmånerna ändå skulle komma upp till en nivå, motsvarande de civila lönerna, har man därmed i själva verket erkänt principen om den lika lönsens berättigande. Om man sedan finner, att arbetspenningen kan bli för hög genom att man räknar naturaförmånerna för dessa beställningshavare för lågt, så är givetvis den riktiga vägen att räkna naturaförmånerna riktigt och icke att borttaga en arbetspenning, som man erkänner vara principiellt berättigad.

Dessa rent sakliga synpunkter ha varit bestämmande för mig, när jag ansett mig böra inför Kungl. Maj:t förorda en sådan åtgärd, som är omförmäld i den proposition, som förelagts riksdagen. Nu är frågan: hur har detta beslut verkat? Har det åsamkat statsverket sådana särskilda utgifter, som måste göra en mycket stark reagens från riksdagens sida motiverad? Som jag redan nämnt, stannade 25 beställningsmän kvar på gammal stat och åtnjöto sålunda arbetspenningen. Gratifikationen gällde dels några rekapitulanter och dels fem ändra, som frivilligt övergått på ny stat. Jag har låtit inhämta uppgifter därom, huru stora särskilda utgifter detta vållat under tiden 1 november—30 april, alltså på ett halvår, och resultatet är, att därunder gratifikationer utbetalts till sammanlagt 14 beställningsmän med 2.316 kronor. Materiellt måste sålunda saken anses vara av mycket ringa betydelse, men jag tror, att den ur andra synpunkter

kan vara av mera vikt, ty de särskilda ersättningar, som därmed utgått till beställningsmännen vid artilleriet, ha säkerligen, som jag redan påpekat, för dessa utgjort en form av uppmuntringspenningar, som givit staten en fullgod ersättning för utgiften genom det större intresse och det större nit, som kunnat nedläggas under arbetet.

För min del kan jag sålunda inte finna annat än att jag vid förordandet av en sådan utgift, som här gjorts, haft god anledning antaga, att jag därmed handlade till rikets sannskyldiga nytta.

*Anmärkning
mot ledamot
av statsrådet.
(Forts.)*

Herr P e h r s s o n i Göteborg: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet har icke funnit något anmärkningsvärt i den anmärkning, som konstitutionsutskottet framställt mot hans förfarande, mot hans råd i förevarande avseende. Jag skall be att med några korta ord få meddela, hur vi sett saken inom konstitutionsutskottet.

Herr statsrådet har sagt, att det är de reella skälen, som varit anledningen till att han här låtit de strikt formella skälen falla. Men dessa sakskäl, själva dessa reella skäl ligga dock utanför denna fråga. Huruvida dessa arbetspenningar bort utgå eller icke och huruvida dessa arbetare fått för liten avlöning eller icke, vilket här konstituerar de reella skälen, det är en sak, som närmast har att avgöras av riksdagen, sedan lönenämnd och statsutskott därom yttrat sig. Anser man denna fråga om det reella vara avgörande, så tillåter jag mig hänvisa till statsutskottets utlåtande nr 105 som ännu icke är av riksdagen behandlat. Där har dock utskottet, visserligen med åtskilliga reservanter, funnit sig böra i sak underkänna statsrådets åtgärd och säger, att det icke synes något behov för närvarande föreligga att utbetalas dessa arbetspenningar. Skulle riksdagens beslut bli i överensstämmelse med detta utskottets uttalande, kommer herr statsrådet genom detta försvar i en ganska olycklig ställning genom sitt till synes förhastade råd till Konungen i detta hänseende.

Med avseende på det rent formella, som det ju är konstitutionsutskottets plikt att taga hänsyn till — ty det hör ju dock till dess grundlagsvårdande uppgift — så ber jag, med anledning av vad herr statsrådet nämnde, få påpeka, att det var dock en ingående granskning, som skedde av riksdagen 1921, då saken hade legat före hos åtskilliga myndigheter, icke endast de militära. Ser jag på den utredning, som föreligger för herr statsrådets åtgärd åter, så är det endast arméförvaltningens artilleridepartement, som föreslagit, att dessa gratifikationerna snarast möjligt skulle utgå. Däremot har det civila departementet ansett, att statsrådet borde gått i den konstitutionella ordning, som här legat nära till hands, nämligen att först hos riksdagen inhämta medgivande, att sådana arbetspenningar måtte få utbetalas retroaktivt från den 1 november. *Det synes väl också, som hade det inte varit någon svårare fara med sådant dröjsmål, då statsrådsprotokollet är av den 22 december 1921 och riksdagen sammanträder den 10 därpå följande januari.* Det förefaller som det inte hade varit såsom jag nyss nämnde någon svårighet att gå

Anmärkning
mot ledamot
av statsrådet.

(Forts.)

den väg, som det civila departementet i arméförvaltningen har anvisat.

Emellertid synes mig att det mest betänkliga i denna sak är naturligtvis inte omfattningen därav med hänsyn till beloppet, ty detta är en småsak, då detsamma, om jag fattade herr statsrådet rätt, uppgår till endast 2,316 kronor. Det betänkliga ligger naturligtvis i själva principfrågan. Uti regeringsformens 65 § heter det uttryckligen, att statsverkets medel »må icke annorlunda användas, än fastställt blivit». Här har av riksdagen i laga ordning blivit fastställt, huru medel skulle användas, och herr statsrådet har tillstyrkt ett användande emot detta bestämda uttalande av riksdagen.

Jag säger, att det betänkliga ligger i det försvar, som av herr statsrådet här gjorts för denna åtgärd, nämligen att riksdagen torde ha gjort något mindre välbetänkt, något icke tillräckligt övervägt, och därför var det Kungl. Maj:ts plikt här — så syntes mig hans ord ha fallit — att, när riksdagen har misstagit sig, oberoende av de strikta formella bestämmelserna ingripa och ställa till rätta. En sådan lagtolkning är högst betänkelig i sina konsekvenser. Jag vill också ånyo påpeka, att statsutskottet inte delat statsrådets uppfattning i realfrågan. Det är således från statsutskottets sida ett vidhållande, att statsutskottet icke har misstagit sig. Hur riksdagen gör få vi se, när vi komma till det ärendet.

Att emellertid ta på sig en sådan börda, som herr statsrådet här velat, eller att bedöma, när riksdagen har gjort något, som icke är vederbörligen avvägt och att i sådant fall ställa till rätta vad riksdagen gjort galet, det överstiger enligt min tanke även en Herkules krafter, och därtill behöves dessutom en visdom, som vi ej ställa anspråk på ens hos en Konungens rådgivare.

Jag ber, herr talman, att med hänvisning till vad jag här sagt få yrka, att denna anmärkning utav konstitutionsutskottet måtte läggas till handlingarna.

I detta anförande instämde herr *Magnusson* i Tumhult.

Herr *Engberg*: Herr förste vice talman, mina herrar! Då jag antecknat en reservation till konstitutionsutskottets förevarande utlåtande, ber jag att få säga några ord.

Jag vill då först med avseende å detta ärendes handläggning i riksdagen betona, att det är att beklaga, att vi ha att taga ställning *först* till konstitutionsutskottets utlåtande och *sedan* till statsutskottets utlåtande nr 105. Situationen är ju den, att vederbörande statsråd här formellt gått emot ett riksdagens beslut, men han har i en proposition till riksdagen anmält förhållandet och anhållit om riksdagens godkännande av sin vidtagna åtgärd, nämligen uti propositionen nr 139.

Det synes mig, som om det riktiga under sådana förhållanden hade varit, att man först fått höra riksdagens svar på den anhållan, som statsrådet har framställt, och sålunda fått besked på, huruvida riksdagen gillar eller icke gillar det anticiperande, som här ägt rum

Anmärkning
mot ledamot
av statsrådet.
(Forts.)

från statsrådets sida. Nu har emellertid, därför att anmärkning framställts i första kammaren i denna sak, konstitutionsutskottet också nödgats taga ställning därtill. Saken har därigenom kommit i det läge, att konstitutionsutskottets utlåtande har avgivits, innan man ännu hade någon klarhet över det svar, som riksdagen skulle komma att ge på statsrådets anhållan om godkännande av den vidtagna åtgärden.

Jag måste då för min del säga, att det kan icke undgås, att man i en dylik fråga tar verklig hänsyn till vad som här varit motivet för åtgärdens vidtagande, till det läge som förelåg då åtgärden vidtogs. Det utlåtande från myndigheter, som ligger till grund för åtgärden, visar, att den ur åtskilliga synpunkter var synnerligen väl motiverad. Det har nämligen uttryckligen angivits, att det var fara å färde att dessa beställningsmän, därest deras arbetspenningar bortföll, skulle komma att söka sig till andra befattningar; och det är å andra sidan också ovederlagt påpekat, att dessa beställningsmän förfoga över särskild yrkesskicklighet och sålunda inneha kvalifikationer, som det är rätt svårt att uppdruva. Vid sådant förhållande synes det mig åtminstone, som om statsrådet haft omtanke om rikets sannskyldiga nytta, när han förordat den åtgärd, som här har vidtagits.

Det är ju ändå en småsak, enligt min tanke, vad denna anmärkning gäller, då man kan vara ense om att den faran förelåg, att man hade mistat dessa yrkesskickliga människor och att det alltså tillfogats det verksamhetsområde, som här är fråga om, en betydande skada och därmed också, om man så vill, *landet* en betydande skada. Det synes mig därför, att vad som föreligger är, att man visserligen gått emot ett strikt formellt förfarande, men gjort det just med tanke på rikets sannskyldiga nytta i detta fall.

Om man ser på § 107 regeringsformen, som här skall tillämpas, så tillåter jag mig säga, att densamma egentligen i den allmänna tillämpningen är litet *stelbent*. Man skall taga hänsyn till rikets sannskyldiga nytta, men där står också något om nit och skicklighet. Kanske, när allt kommer omkring, föreligger här inte något åsidosättande av rikets sannskyldiga nytta, utan snarare ett överskott av de dygder, som uttryckas med ordet »nit».

Det är ju uppenbart, att den strikta formella tolkningen kan leda fram till det resultat, vartill konstitutionsutskottet kommit, det vill jag icke ett ögonblick förneka. Men det finnes, som jag en gång förut sagt i en annan debatt, ett gammalt talesätt, som heter: »gudsfruktan men med förstånd». Man får visserligen ha vördnad för former och kräva, att de följas, men man får också försöka utskilja, huruvida det är förnuftigt eller icke att kräva deras strikta tillämpning ända till det yttersta.

Riksdagen har ännu icke tagit ställning till statsrådets hemställan att få godkännande av sin vidtagna åtgärd; det sker först i samband med behandlingen av statsutskottets utlåtande nr 105. Jag har för min del svårt att se, att det finnes tillräckligt bärande skäl att under sådana förhållanden här föra fram den anmärkning, som

Anmärkning
mot ledamot
av statsrådet.
(Forts.)

konstitutionsutskottet kommit med. Den är en sådan där småkrafts-
anmärkning, som inte har något större värde.

Det är därför, herr förste vice talman, som jag tillåter mig
framställa yrkande, att denna anmärkning måtte med ogillande läg-
gas till handlingarna.

Med herr Engberg förenade sig herr *Sävström*.

Herr *Hedvall*: Herr förste vice talman! Ärade kammar-
ledamöter! Då jag inom konstitutionsutskottet biträdd förevarande
anmärkning, beror detta givetvis inte därpå, att jag på något sätt
ogillar den av statsrådet vidtagna åtgärden i vad den avser att be-
reda ifrågavarande hantverksbeställningsmän tillräckliga löner.

I och för sig själv betraktad anser jag nämligen löneökningen
fullt försvarbar, men jag har dock icke kunnat undgå att vid ären-
dets behandling inom utskottet beakta den viktiga omständigheten,
att riksdagen så sent som förra året fastställt löner för dessa hant-
verksbeställningsmän. Statsrådet har sålunda här handlat i strid
mot riksdagens intagna ståndpunkt. För mig har denna sak när-
mast tett sig såsom en principfråga, och jag har därför ansett mig
skyldig hävda riksdagens ståndpunkt gentemot Kungl. Maj:t, och
detta så mycket mer som jag anser, att statsrådet kunnat genom att
följa den av arméförvaltningens civila departement angivna vägen
föra frågan till en fullt lycklig lösning.

Jag tillåter mig sålunda, herr förste vice talman, yrka, att an-
märkningen måtte läggas till handlingarna.

Herr *Fast* instämde häruti.

Herr *Lindman*: Herr förste vice talman! Man kan natur-
ligtvis säga som herr Engberg, att denna anmärkning gäller en små-
sak, och att det är, som han sade, ett »småkrafts», som man här utta-
lat sig om. Anmärkningen avser i alla fall en princip, och, så vitt
jag förstår, gör det ingenting till saken, huruvida det här utbetalats
1 krona, 1,000 kronor eller 100,000 kronor. När vi röra oss på om-
rådet för riksdagens rätt att besluta, äro principerna lika viktiga,
vare sig det gäller mycket eller litet. Må så vara, att det är en
småsak detta, men förhåller det sig så, att ett statsråd överskridit
sin befogenhet och inkräktat på riksdagens rätt att besluta över ut-
gifter, så är det klart, att om riksdagen godkänner detta förfarings-
sätt, kan statsrådet med full rätt en annan gång säga ungefär som
så: med anledning av det uttalande, som riksdagen gjorde då och då,
när den instämde i herr Engbergs yrkande, att betänkandet skulle
läggas med ogillande till handlingarna, får jag naturligtvis även
nu göra på samma sätt! Vad är det för skillnad, om beloppet är
litet eller stort?

Det inkonstitutionella i denna åtgärd stod alldeles klart för mig,
när jag läste betänkandet, och det måste vara fullkomligt uppenbart
för var och en. Kungl. Maj:t lägger fram för riksdagen en löne-reg-

*Anmärkning
mot ledamot
av statsrådet.
(Forts.)*

lering för en kår av tjänstemän, och däri säges det, att de förut utgående arbetspenningarna icke längre skola utbetalas, utan ersättningen skall inbegripas i lönen. Det upprättas en stat för denna kår av tjänstemän, som godkännes av riksdagen och fastställs av Kungl. Maj:t. Sedermera finner herr statsrådet, att denna stat icke var bra; personerna in fråga ville icke stanna kvar, då de fingo för litet betalt. Då säger statsrådet: nu tager jag och ger dem vissa gratifikationer i stället för de arbetspenningar, som de förut hade. Så har obestriddigen gången av detta ärende varit, och herr Pehrsson betonade ytterligare — vad jag inte visste om — att detta Kungl. Maj:ts beslut fattades den 22 december, sålunda helt kort tid innan riksdagen sammanträdde. Hade Kungl. Maj:t handlat rätt, så skulle Kungl. Maj:t låtit dessa personer veta att de icke behövde vara oroliga, ty det vore statsrådets mening att vända sig till riksdagen år 1922 och begära, att de skulle få en ökad ersättning. Då hade de utan tvivel icke lämnat sin befattning — i dessa tider av arbetslöshet är det väl inte så inbjudande att gå, när man sitter på stat som en kronans tjänare. Ett uttalande i den riktningen den 22 december hade naturligtvis varit alldeles tillräckligt för att lugna dem i detta hänseende, och de hade naturligtvis väntat, tills dess herr statsrådet förelagt riksdagen i år ett förslag, i vilket han förklarat, att det gick inte att ha det så, som det ordnades i fjol, och att den stat riksdagen fastställde då icke var tillräckligt klokt hopkommen; dessa personer hade fått för litet betalt, och man måste nu ge dem mera!

Det betänkligaste av allt tyckte jag emellertid var herr statsrådets eget försvar för denna åtgärd. Ett sådant sätt att från statsrådsbänken uttala sig till försvar för en åtgärd kan icke stå oemotsagt i riksdagens protokoll. Herr statsrådet förklarade helt enkelt, att det förekommer, att riksdagens beslut äro så illa övervägda, att Kungl. Maj:t stannar i tvivel om, huruvida det är alldeles riktigt vad som beslutats av riksdagen, och då måste taga sig för att göra en tolkning på egen hand. »Illa övervägda!» Ja, riksdagen må fatta de allra dummaste beslut, man må t. ex. skriva in i en stat. att en person, som bör ha 10,000 kronor i lön bara får 2,000 kronor — Kungl. Maj:t lär icke, konstitutionellt sett, ha befogenhet att frångå ett sådant beslut. Det är Kungl. Maj:ts skyldighet att påpeka för riksdagen innan beslutet fattas, men att förklara, att ett beslut är illa övervägt och att följaktligen herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet har rättighet att ändra det — d. v. s. att han skulle ha full befogenhet att kritisera ett riksdagens beslut och säga: det där var dumt gjort och det måste jag ändra och rätta — en sådan förklaring, säger jag, kan väl inte ens herr Engberg vilja komma med, när han försvarar den socialdemokratiska försvarsministern.

Herr Engberg talade om, att man måste taga hänsyn till det läge, som förevar härvidlag. Jag vill understryka vad som förut sagts: det beslut, som fattades av riksdagen i fjol — det må nu ha varit dumt eller klokt — kom till på förslag av Kungl. Maj:t. Nu har för övrigt Kungl. Maj:t gått in till riksdagen och hemställt om ändring, och härför har statsutskottet svarat att det behövs inte!

Anmärkning
mot ledamot
av statsrådet.
(Forts.)

Detta är väl den mest mördande kritik, som statsutskottets majoritet bestått det yttrande, som alldeles nyss presterades från statsrådsbänken. Och att här tala om ett »överskott av dygder och nit», tycker jag verkligen inte är mycket klädsamt å herr Engbergs sida. Låt oss kalla det för vad det är: en ganska obetydlig sak men ett övergrepp av Kungl. Maj:t gent emot riksdagen! Det är ett litet övergrepp, men dock ett övergrepp, som kan ha sådana följder, att om vi, mina herrar, skulle godkänna detsamma, Kungl. Maj:t hädanefter skulle kunna förfara på följande sätt. I ett departements stat är exempelvis upptagen en så och så stor lön för låt oss säga två, tre eller fyra kanslisekreterare. Kungl. Maj:t finner, att dessa personer vilja lämna sin tjänst, därför att de kunna erhålla förmånligare anställning på andra håll. Nu menar Kungl. Maj:t, att det vore stor skada, om de flyttade ifrån departementet, då det nämligen är svårt att få tag på andra för ögonblicket. Man vill ha kvar dessa personer — de äro duktiga och präktiga karlar — och alltså bör man ge dem en gratifikation om 1,000 kronor var per år. Det är precis samma sak som i förevarande fall — det finns inte någon skillnad. Kungl. Maj:t skulle med herr Engbergs gillande kunna bevilja gratifikationer åt vilka statens ämbets- och tjänstemän som helst, vilka ha i avlöningsstater fastställda löneförmåner. En sådan metod lär man väl ändå icke vilja vara med om att inaugurera.

Herr förste vice talman! Jag skulle ha instämt med herr Pehrson i hans yrkande, att betänkandet skall läggas till handlingarna, och jag skall göra det, därest herr Engberg vill taga tillbaka sitt yrkande om att det med ogillande skall läggas till handlingarna, men intill dess detta skett yrkar jag, herr talman, att betänkandet med gillande lägges till handlingarna.

Herr Anderson i Råstock: Herr vice talman. Jag skall inte blanda mig i debatten om vad som är rätt eller inte rätt härvidlag, utan jag skall endast begagna tillfället att engagera herr Lindman för den reservation, som vidfogats statsutskottets utlåtande nr 105.

Av allt vad herr Lindman här yttrat framgår med all önskvärd tydlighet, enligt mitt sätt att se och resonera, att herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet i alla fall gjort en gärning, som är sakligt berättigad, även om den formellt sett icke är alldeles oanriplig. Och då herr Lindman säger, att han stått ganska ensam om sitt beslut, vill jag framhålla, att dock chefen för arméförvaltningens artilleridepartement ansett, att gratifikationerna snarast möjligt borde utgå. Sålunda har den, enligt mitt sätt att se, verkligt sakkunniga myndigheten härvidlag tillstyrkt föredragande statsrådet att vidtaga denna åtgärd. Jag vill nu endast, utan att blanda mig i den konstitutionella sidan av saken, försöka koppla fast herr Lindman vid den reservation, som är bifogad statsutskottets utlåtande nr 105 med hänvisning till vad som här sagts i själva saken.

Herr Engberg: Herr förste vice talman! Jag ber att få fästa herr Lindmans uppmärksamhet på att den sats, han utvecklade, icke är alldeles utan vidare självklar. Jag tillåter mig att göra ett litet tankeexperiment. Herr Lindman vet, att Kungl. Maj:t enligt § 60 regeringsformen har rätt att såväl höja som sänka tullar, när det gäller *spannmål*. Antag, att det icke skulle kunna lyckas — jag tror det för min del icke — att däri inlägga något sådan som låt mig säga en maximering av de införda glidtullarna. Om vi då, herr Lindman, skulle beakta ett faktiskt föreliggande fall, då Kungl. Maj:t tagit sig för att införa en maximigräns på glidtullar, sedan riksdagen beslutat borttagandet av denna maximigräns, men situationen varit den, att det skulle ha blivit en katastrofal utveckling uppåt av spannmålstullarna, ifall icke åtgärden vidtoges, då undrar jag, om icke herr Lindman i ett dylikt fall skulle bli litet betänksam gent emot den allmänna sats, han drev. Jag vill tillägga, att jag naturligtvis ger honom fullständigt rätt i att man här får vara ytterst varsam och ytterst aktsam och se till, att man icke ledes in på någon skadlig utveckling. Men man får ju bedöma de särskilda fallen med hänsyn till de dimensioner, de verkligen kunna ha. Vad som här föreligger, är ju, att herr statsrådet vänt sig till riksdagen med en anhållan att få godkännande av en vidtagen åtgärd. Riksdagens svar på denna hemställan är ännu icke avgivet, och då skulle vi här nu göra en anmärkning på konstitutionell linje, utan att taga någon som helst hänsyn till den reella sidan av saken. Det är de betänkligheterna, jag för min del velat framföra.

I alla händelser, herr förste vice talman, skall jag, eftersom herr Lindman väddade till mig därom, för enighetens skull taga tillbaka mitt första yrkande och förena mig med honom i yrkandet att vi utan vidare lägga det föreliggande memorialet till handlingarna.

Herr Vennerström: Herr förste vice talman! Jag erkänner det synnerligen behjärtansvärda i tanken att dessa personer skulle få gratifikationer, men det står likväl fast, att åtgärden är formellt oriktig och inkonstitutionell. Jag förstår mycket väl herr statsrådet, som ville ge dessa arbetare en gratifikation dagarna före jul, en julpenning; det hedrar ju herr statsrådets mänskliga hjärta. Men jag tror, herr statsrådet hade kunnat förfara korrekt genom att, då riksdagen samlades den 10 januari, alltså endast fjorton dagar senare, framlägga en proposition i ärendet. Då kunde ju Kungl. Maj:t ha begärt, att detta beslut från riksdagens sida skulle givas retroaktiv verkan. Därigenom skulle alla parterna ha blivit tillfredsställda, såväl gratifikanterna som Kungl. Maj:t och riksdagen, och vi hade haft samma rörande enighet, som på sistone uppnått mellan herr Engberg och herr Lindman.

För mig är detta, liksom för herr Hedvall, en ren principfråga om riksdagens ställning till Kungl. Maj:t, och trots att jag tycker, att regeringen i många avseenden är bra — och för resten i många avseenden inte bra — håller jag i alla fall i detta hänseende på

Anmärkning
mot ledamot
av statsrådet.

(Forts.)

Anmärkning
mot ledamot
av statsrådet.
(Forts.)

riksdagens rätt gent emot Kungl. Maj:t. Och när min vän herr Engberg, sin vana trogen, anförde ett ordspråk, eller kanske det var ett bibelspråk, vill jag gent emot honom även anförda ett ordspråk, och det är i fråga om riksdagens ställning till Kungl. Maj:t, att man icke bör ge hin ett finger, ty då tar han snart hela näven. Jag håller på denna sats även i detta fall, fastän bemäde potentat denna gång är representerad av en så hygglig person som herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet.

Herr Lindman: Det är rätt egendomligt att höra, hurusom en så förståndig och erfaren man som statsutskottets vice ordförande herr Anderson i Råstock försökte försvara vederbörande statsråds ifrågavarande åtgärd därmed, att en underordnad myndighet tillstyrkt Kungl. Maj:t att utdela dessa gratifikationer.

Vad ha vi med *den* saken att göra? Den underordnade myndigheten kan konstitutionsutskottet inte säga någonting till. Det är ju Kungl. Maj:t, som svarar för besluten, och Kungl. Maj:t har att taga under överbägande, huruvida det var nödvändigt. Och nog borde herr Anderson i Råstock kunna ge mig rätt i att, kunde Kungl. Maj:t dröja till den 22 december, så nog kunde Kungl. Maj:t ha dröjt till den 10 januari också.

Till herr Engberg vill jag först och främst säga, att jag inte har gjort någon vädjan till herr Engberg om att han skulle taga tillbaka sitt yrkande, så att om herr Engberg ämnar stå fast vid detta återtagande, är det på eget ansvar och inte på någon begäran av mig.

Herr Engberg tog sig i sitt resonemang före att röra in spannmålstillarna i behandlingen av denna fråga. Ja, herr Engberg, vi kunna naturligtvis röra in vad som helst. Naturligtvis kunna vi hitta på en mångfald fall, där Kungl. Maj:t kommer i knipa, hur Kungl. Maj:t skall bära sig åt. Var och en, som varit med i regeringen, har ju varit med om svårigheter, då man tyckt, att man velat göra en sak men funnit att det stött på formella hinder. Men det finns väl få saker, som äro så tydliga och klara som av Kungl. Maj:t och riksdagen fastställda lönestater. Det är dessa, som i detta fall överskridits genom utdelande av gratifikationerna. Hur Kungl. Maj:t skall bära sig åt, det blir en annan sak. Men i detta fall hade det absolut kunnat undvikas, därför att riksdagen följde så tätt efter, och var alltså oberättigat.

Emellertid, då herr Engberg återtagit sitt yrkande om att memorialet skulle med ogillande läggas till handlingarna, skall jag, herr talman, återtaga mitt yrkande och instämma med herr Pehrsson i Göteborg yrkande att det måtte läggas till handlingarna.

Herr Pehrsson i Göteborg: Herr förste vice talman! Det var ett yttrande, som fälldes under debatten, som jag icke kunde låta stå oemotsagt, då det synes vara ett missförstånd, som ligger bakom detsamma, och det var, att herr statsrådet skulle ha begärt

ett godkännande av denna åtgärd i och med den hemställan, som behandlas i statsutskottets utlåtande nr 105. Jag vill därtill säga, att det, såvitt jag kan förstå, icke ens är en anmälan, som är gjord, varken där eller annorstädes, om denna sak. En begäran om godkännande kan naturligtvis inte ske annat än på en väg, nämligen genom att begära, att av riksdagen medel måtte anslås för de förskottsvis utbetalade arbetspenningarna.

*Anmärkning
mot ledamot
av statsrådet.
(Forts.)*

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman! Min ärade kamrat på länsbanken anförde, att herr försvarsministern för sina åtgöranden hade ett gott stöd av underordnade myndigheter, nämligen arméförvaltningens artilleridepartement. Och det är sant, att artilleridepartementet har hemställt, att de föreslagna gratifikationerna snarast möjligt skulle utgå. Men det är att märka — och det var det, som föranledde mig att begära ordet — att det departement inom arméförvaltningen, som har den medelsförvaltningen sig anförtrodd, nämligen civila departementet, uttalade, att departementet för sin del ansåge förslaget, i vad det avsåge att redan nu utan avvaktan på riksdagens beslut tilldela ifrågavarande beställningsmän mot arbetspenningarna svarande gratifikationer, icke kunna tillstyrkas, enär frågan om arbetspenningarnas borttagande i samband med ovan nämnda lönereglering varit föremål för riksdagens prövning. Utan tvivel är den uppfattningen den enda konstitutionellt hållbara.

För övrigt ber jag att beträffande själva saken få förena mig med det anförande, som hölls av herr Hedvall. Han har på ett enkelt och flärdlöst sätt angivit, vad saken reallt innebär, och jag anhåller, herr talman, att få hemställa, att memorialet måtte läggas till handlingarna.

Herr Rydén: Herr talman! Då jag biträtt majoritetens inom statsutskottet hemställan i utskottets utlåtande nr 105 och sålunda varit med om att avstyrka Kungl. Maj:ts framställning i det ärende, som däri behandlas, vilket ärende sammanhänger med det nu förevarande, vill jag därom säga ett par ord.

Man får icke säga, att ett avslag på Kungl. Maj:ts hemställan i det ärende, jag omnämnde, innebär ett bestämt underkännande av den sakliga ståndpunkt, herr försvarsministern intog i december föregående år. Ty det ligger ju en betydlig förändring i fråga om arbetsmarknaden och arbetslönerna emellan december 1921 och slutet av maj 1922.

Emellertid vill jag också på samma gång som min mening uttala, att man gör klokt i att vid behandlingen av konstitutionella frågor se objektivt och lidelsefritt på dessa. Vad nu detta fall beträffar har jag den uppfattningen, att saken naturligtvis formellt är angriplig, det tror jag icke man kan komma ifrån. Men å andra sidan synes det mig vara att blåsa upp denna sak till alldeles för stora dimensioner när man, som herr Widell i första kammaren gjort,

Anmärkning
mot ledamot
av statsrådet.
(Forts.)

använder den utvägen att anmäla vederbörande minister efter § 57 i riksdagsordningen. Man bör dock komma ihåg, att försvarsministern själv har omtalat saken i en proposition till riksdagen, och det har icke ett ögonblick varit avsett att undandölja någonting i denna sak, utan allt har, som sagt, öppet och redbart blivit anmält i riksdagen. Hade icke herr Widell varit så nitisk och använt stora släggan här, så hade säkert denna sak, såsom det skett många gånger tidigare, kunnat avvecklas så, att det tillfogats några ord i statsutskottets motivering vid ifrågakvarande punkt, och därmed hade det fått vara.

Det har hänt under min riksdagstid många gånger och även mig personligen under kristiden med de svåra förhållanden, som då voro rådande, att jag flera gånger tillstyrkte Kungl. Maj:t att t. ex. antaga ett byggnadsanbud, som endast stod ett par dagar, men där entreprenadsumman överskred ett bestämt riksdagsanslag. Jag såg, att det kanske skulle bli stor förlust för staten, om man inte slog till, och så tillstyrkte jag Kungl. Maj:t att taga uppgörelsen. Sedan omnämnde Kungl. Maj:t beslutet för riksdagen, och riksdagen sade inte ett ont ord om den saken. Att det kan inträffa sådana situationer, har även herr Lindman bestyrkt från sin regeringstid. När man sitter i en regering och har att söka tillvarataga rikets sannskyldiga nytta, så kan det hända den mest laglydige minister, att han blir ställd inför sådana avgöranden, att han skulle tillfoga statsverket skada, om han icke toge en sak på sin risk för att sedan lägga fram den för riksdagen och låta riksdagen bedöma fallet. Det synes mig, att försvarsministern i detta fall förfarit på sådant sätt.

Det riktigaste torde vara, att man erkänner, att denna sak är formellt angräplig, men att den sakligt sett icke gärna bör bli föremål för anmärkning, och därför tillstyrker jag herr talman, att memorialet lägges till handlingarna.

Herr S ä v s t r ö m: Då herr Engberg återtagit sitt yrkande, ber jag att få förena mig med honom.

Vidare anfördes ej. Memorialet lades till handlingarna.

§ 5.

Härefter föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden: nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse angående dyrtidstillägg åt diplomatiska och konsulara befattningshavare;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringsarbeten vid garnisonssjukhuset i Stockholm m. m.; och

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för vissa kompanichefer vid Bohusläns regemente från dem ådömd ersättningsskyldighet.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den framtida användningen av Jämtlands roteringskassa begärdes ordet av

*Ang.
Jämtlands
rote-
ringskassa.*

Herr Olofsson i Digernäs, som yttrade: Herr förste vice talman! Som herrarna finna, åtföljes detta betänkande av en reservation av mig, och jag ber därför att med några ord få försvara denna reservation. Men för att kunna göra detta måste jag blotta några interiörer från statsutskottet och skall nu omtala hur det tillgick, när denna fråga behandlades av utskottet.

Vid ärendets behandling inom statsutskottets första avdelning hade avdelningen enhälligt anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag i frågan, men då ärendet kom före vid statsutskottets sammanträde in pleno, infann sig en första kammarsuppleant från Härjedalen, och han förstod att taga Härjedalen i försvar och att utveckla hur betryckt och från kommunikationer avlägset det fattiga Härjedalen var och hur nödvändigt det var att också Härjedalen fick vara med och dela detta byte. Statsutskottets goda hjärta följde med, och statsutskottets kalla huvud följde också med.

Jag skall nu be att med några ord få försvara min ståndpunkt. Den ärade suppleanten från första kammaren framhöll, att Konungens befallningshavande i Jämtlands län skulle ha uttalat sig för att dessa medel skulle användas till länets bästa. Detta är nog icke fullt riktigt. Visserligen har Konungens befallningshavande på ett ställe i sitt utlåtande talat för länets bästa, men därefter yttrar Konungens befallningshavande, efter att ha relaterat vad rotehållarna vid ett möte hade uttalat, enligt propositionen följande:

»På grund av vad sålunda blivit anfört finge länsstyrelsen hemställa, att Kungl. Maj:t måtte utverka riksdagens samtycke därtill, att Jämtlands roteringskassa, till den del den överstege den till kassan vid dess ombildning år 1851 överlämnade grundfonden, 55,932 kronor 75 öre, och sålunda tillkommit genom rotehållarnas sparsamhet och omtanke, eller, om detta ej kunde bifallas, med hälften av dess nuvarande belopp, måtte tillkomma provinsen Jämtland för att förvaltas och användas till fromma för utvecklingen av dess jordbruk och boskapsskötsel med binäringar enligt de närmare bestämmelser, som finge av Kungl. Maj:t meddelas.»

Det är ju tydligt och klart, vad Konungens befallningshavande här har menat. Den kungl. propositionen bygger också på precis samma sak, och säger, att »andra hälften av kassans tillgångar må tillkomma provinsen Jämtland för att förvaltas och till provinsens fromma användas enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser».

Nu skall jag be att med några korta ord få redogöra för hur det förhåller sig med denna kassa. Under Karl XI:s tid pålades en rotering, som endast omfattade provinsen Jämtland, ja, icke ens hela provinsen Jämtland. Provinsen Härjedalen var där-

Ang.
Jämtlands
rote-
ringskassa.
(Forts.)

emot fullständigt befriad från varje som helst rotering. Det erlades av statsmedel en grundplåt till hjälp för rotehållarna i Jämtland, vilka ansågos vara tungt roterade, och denna grundplåt uppgick, som jag förut nämnt, år 1851 till 55,000 och några hundra kronor. Enligt reglementet för denna kassa fingo de inkomster, som inflyta till kassan utöver grundfonden, användas av rotehållarna till bestridande av utgifterna för soldatens lega, lön och servisersättning ävensom till anskaffande av ny nummerhäst. Vidare står det i reglementet, att beloppet såväl av rotering som av remonteringsbidraget äga vederbörande rotehållare vid vardera kåren för sig att genom sina fullmäktige vid allmänt sammanträde bestämma efter sig företeende olika omständigheter.

Det är klart, att rotehållarna hade att förfoga över kassans inkomster intill sista öret, men själva grundfonden fick icke röras. Det belopp, varmed kassans behållning överstiger grundfonden, utgör alltså en ren besparing, som rotehållarna gjort, och hur den besparingen uppkom, kan jag också meddela. Under 1870-talet var det gott om pengar liksom under den högkonjunktur vi nyss haft, och då tänkte rotehållarna, att nu skola vi spara på kassan, ty det kommer nog tider, då vi kunna behöva pengarna bättre än nu, och så togo de icke ut anslagen för anskaffande av nummerhäst och vad de kunde behöva, utan satsade härtill av egna pengar. På det sättet uppkommo besparingarna, och år 1918 uppgingo kassans tillgångar till 250,114 kronor. Vad beloppet nu utgör kan jag inte bestämt säga, men det torde uppgå till inemot 300,000 kronor.

Dessa besparingar hava alltså gjorts av rotehållare inom provinsen Jämtland. Att under sådana förhållanden statsutskottet skall kunna tillstyrka, att Härjedalen får vara med och dela dessa pengar, det är enligt mitt förmenande alldeles orimligt, ty från Härjedalen har icke med ett enda öre bidragits till denna besparing, då ju Härjedalen i stället varit fritt från rotering.

Nu vet jag ju, att frågan redan är avgjord i första kammaren i överensstämmelse med statsutskottets hemställan. Jag unnar visserligen Härjedalen vad det kan få, och tror inte det är så mycket som står på spel här, om Härjedalen får bli med och dela bytet, men jag anser det i högsta grad oriktigt av statsutskottet att intaga en sådan ståndpunkt, som utskottet gjort. Jag skall emellertid icke göra något yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Däremot skulle jag vilja uttala den meningen, att när nu hela Jämtlands län skall bli delaktigt av dessa pengar, så borde det vara överflödigt att tillsätta en särskild direktion för medlens handhavande. Jag tycker, att pengarna kunde tillfalla hushållningssällskapet och förvaltas av detta, som ju är en institution, vilken befrämjar precis samma ändamål, som man vill befrämja med roteringskassans tillgångar, nämligen jordbruket och dess binärningar inom länet. Jag tycker därför det vore lämpligt, om roteringskassans tillgångar överlämnades till hushållningssällskapet för att förvaltas där. Härigenom skulle alltså ingen särskild direktion behövas.

Jag har endast velat påpeka detta till den kraft och verkan det hava kan, när Kungl. Maj:ts sedermera skall fastställa reglementet för kassan. Jag har som sagt intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

*Ang.
Jämtlands
rote-
ringakassa.
(Forts.)*

§ 7.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 104, i anledning av vissa framställningar i Kungl. Maj:ts proposition angående lönefrågor vid armén och marinen m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och lämnades därvid på begäran ordet till

*Ang. vissa
lönefrågor vid
armén
och marinen.*

Herr Billqvist, som yttrade: Herr förste vice talman, mina herrar! Redan i fjol tog jag mig friheten att väcka en motion angående uppflyttande i högre lönegrad av tyghantverkarna. Jag har i år kommit med samma motion, men utvidgat densamma att gälla även departements- och tygskrivarna. Jag har naturligtvis icke något hopp, att motionen skall mot ett enigt utskott kunna vinna kammarens bifall, men saken är dock behjärtansvärd. Vederbörande general tillstyrkte i fjol på det livligaste, att tyghantverkarna skulle uppflyttas från tredje till fjärde lönegraden. Det arbete de ha att utföra är delvis högt kvalificerat och fullt jämförligt med det arbete, som de i sjätte lönegraden placerade verkmästarna ha att utföra. De skola nämligen se till, att arbetet utföres på det rätta sättet, de skola svara för arbetsmaterial och verktyg och de äro dessutom skyldiga att själva deltaga i arbetet.

Jag hoppas emellertid, att saken faller framåt, så att, när det en gång blir en slutlig löne reglering för dessa personer, hänsyn också måtte tagas till de berättigade krav, som de framställt.

Även en annan motion har jag tillåtit mig väcka, nämligen om löneförhöjning för de s. k. maskinistbiträdena. Jag skall villigt erkänna, att motionen kanske tillkommit något hastigt, och att den lösning motionen åsyftade att giva frågan, kanske icke är den lämpligaste. Jag har heller icke härvidlag minsta hopp, liksom jag inte hade det förut, att det skall genomföras. Jag har endast velat framställa saken, på det att även den en gång skall tagas i betraktande, då en verklig löne reglering företages.

Jag har, herr förste vice talman, intet yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 8.

Å föredragningslistan fanns härpå uppfört statsutskottets utlåtande, nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse av 9 § 2 mom. i avlöningsreglementet den 29 juni 1921 för fast anställt manskap vid armén och marinen m. m.

*Ang. ändring
i avlönings-
reglementet för
fast anställt
manskap vid
armén och
marinen m.m.*

Uti en till riksdagen avlåten, den 10 februari 1922 dagtecknad proposition, nr 139, vilken för förberedande behandling hänvisats

Ang. ändring
i avlönings-
reglementet för
fast anställt
manskap vid
armén och
marinen m.m.

(Forts.)

till statsutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över försvarsärenden för samma dag föreslagit riksdagen att dels godkänna vid propositionen fogat förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 9 § 2 mom. i avlöningsreglementet den 29 juni 1921 för fast anställt manskap vid armén och marinen, dels ock medgiva, att kostnaderna för arbetspenningar till hantverksbeställningsmän vid artilleriet finge bestri- das av det under riksstatsens fjärde huvudtitel upptagna ordinarie reservationsanslaget till vapen och ammunition m. m.

Utskottet hemställde, att förevarande proposition ej måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Oscar U. B. Olsson*, *Johan Nilsson* i Malmö, *Anderson* i Råstock, *Waldén*, *Jansson* i Falun, *Andersson* i Prästbol och *Ljungberg*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition i ämnet.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Anderson* i Råstock: Herr talman! Jag förmodar, att jag denna gång kommer i kollision med en del herrar med en massa principer att slå ihjäl mig med. Jag vill i det sammanhanget passa på att öppet säga, att jag håller mig inte med så många principer utan försöker i stället handla efter en enda, och den heter »sunt förnuft». Jag vill vitsorda, att sådant har departementschefen i detta fall i mycket hög grad ådagalagt.

Jag borde kanske rekapitulera frågans förhistoria en liten smula. Jag lovar på förhand att icke bli allt för långrandig. Jag skall då först be att få hänvisa till några rader, som återfinnas i propositionen n:r 139. Arméförvaltningens artilleridepartement har den 10 februari 1921 avgivit ett yttrande över avlöningssakkunnigas förslag rörande arbetspenningarnas avskaffande. Där anföres, »att den yrkesskicklighet, som måste fordras av artilleriets hantverksbeställningsmän, vore så stor, att det visat sig omöjligt att till dugliga hantverksbeställningsmän utbilda andra än sådana, som redan före inträdet i krigstjänst under ej alltför ringa tid ägnat sig åt det yrke, i vilket den fortsatta utbildningen skulle äga rum». Sedan talar sagda departement om hur lång tids tjänstgöring med gott vitsord i angivna yrken som är föreskriven. Det heter vidare: »Arbetspenningen för en hantverksbeställningsman uppginge nu till sådan storlek, att sammanlagda avlöningsförmånerna för en hantverksfurir motsvarade den avlöning, en vid artilleriets verkstäder anställd civil extra arbetare erhöle.» Det är bara ett konstaterande vid det tillfället, hur saken låg till på den tid, då löneregleringsförslaget lades fram. Sedan citeras vad dåvarande statsrådet och chefen för försvarsdepartementet den 8 april 1921 anfört. Denne tyckte för sin del att de av arméförvaltningens artilleridepartement förebragta skälen för arbetspenningarnas bibehållande visserligen syntes äga visst

fog för sig, men departementschefen hade med hänsyn till angelägenheten av att vid lönereglerngens genomförande tillse, att speciella avlöningsförmåner i form av yrkesarvoden icke utan tvingande skäl infördes i avlöningssystemet, emellertid ansett sig i denna fråga böra intaga samma ståndpunkt som de sakkunniga, d. v. s. att draga in dessa. Men så kom det en ganska viktig sak, som jag ber att orda-grant få citera; det heter i fortsättningen: »Därest emellertid erfarenheten skulle giva vid handen, att särskilda åtgärder måste vidtagas för att säkerställa rekryteringen av ifrågavarande beställningsmän, torde framdeles böra tagas under överbäggande, på vilket sätt detta ändamål lämpligast kunde vinnas.»

*Ang. ändring
i avlönings-
reglementet för
fast anställt
manskap vid
armén och
marinen m.m.*
(Forts.)

Nu är det ju, som herrarna finna så, att herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet i propositionen nr 139 föreslagit ett sätt. I redogörelsen för ärendets fortgång meddelas i samma proposition, att en del truppförbandschefer hade meddelat, att därest arbetspenningarna borttoges, hantverksbeställningsmännen allt efter utgåendet av deras nuvarande kontrakt ämnade avgå. Sedan understödde artilleridepartementet i ett yttrande — vilket jag i den föregående debatten tillät mig i största korthet citera — kravet att det skulle göras något, så att man icke läte dessa statstjänare stå kvar i ett nödläge. Det är kontentan av artilleridepartementets yttrande.

Till slut måste, såvitt jag kunnat döma av de handlingar, som här varit tillgängliga, det bliva för herr Lindman åtminstone en kär plikt att understödja detta förslag, eftersom det, efter mitt sätt att se, grundar sig på vad »sakkunskapen i min armé» sagt; och jag tager mig friheten ställa mig på samma sida som herr Lindman oftast anser sig böra göra. Då jag det gör, anser jag mig kunna göra anspråk på understöd av herr Lindman. Ty jag tror, att de myndigheter som uttalat sig för arbetspenningar åt dessa hantverksbeställningsmän, vilka det är av stor vikt för armén att få behålla, hava rätt. Det klokaste man här kan göra är att bifalla Kungl. Maj:ts förslag, till vilket jag skall yrka bifall i den form, att jag yrkar bifall till den reservation, som är vidfogad statsutskottets utlåtande.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman, mina herrar! Den föregående talaren sade, att han anlagt uteslutande förnufts-synpunkter i denna fråga. Jag för min del tror att jämväl statsutskotts-majoriteteten sökt anlägga just sådana synpunkter.

Anledningen till utbetalningen av arbetspenningar skulle vara den, att om ej sådan utbetalning gjordes, man skulle riskera att icke kunna rekrytera dessa beställningsmän. Beträffande den saken har emellertid departementschefen själv yttrat följande i statsrådsprotokollet: »Det är möjligt, att under rådande ekonomiska depression arbetspenningarnas borttagande icke skulle låtit de därigenom skapade svårigheterna för rekryteringen omedelbart göra sig mera kännbart gällande. Men med största sannolikhet komma dessa svårigheter att framträda i full utsträckning, så snart läget på arbetsmark-

*Ang. ändring
i avlönings-
reglementet för
fast anställt
manskap vid
armén och
marinen m.m.*

(Forts.)

naden åter blir normalt, i synnerhet som de befattningshavare, varom här är fråga, äro utbildade yrkesmän med dessas större utsikter till väl avlönade anställningar.» Departementschefen medger sålunda själv, att åtminstone för tillfället är det icke någon fara för att beställningsmännen skola avgå på grund av för låga löner. Det kan man ju också lätteligen förstå. Det gäller huvudsakligen gevarshantverkare på artilleridepartementets verkstäder och i närvarande stund torde för dem knappast finnas någon möjlighet att vinna anställning i civil tjänst. Jag tror inte att, om departementschefen hade väntat till dess riksdagen sammanträdde — nu fattades beslutet om utbetalning av arbetspenningar, som vi förut hört, strax före jul — det hade varit någon risk därmed och att ärendet, såsom civila departementet föreslagit, fått i laga ordning prövas. Vid jämförelsen mellan de arbetslöner som utbetalas till anställda civila arbetare och de löner som utbetalas till beställningsmännen, hänger allt på, hur pass högt man värderar naturaförmånerna, och dessa ha verkligen värderats abnormt lågt. Förra året beslöts en lönereglering, och då bestämde riksdagen avlöningen jämväl för dessa befattningshavare. Nu tager departementschefen fullkomligt på eget bevåg sig före att rubba riksdagens beslut samt bestämman tilldelning av särskilda arbetspenningar. Jag kan inte finna annat än att därigenom onödigt misshushållats med statsmedel även om beloppet är föga betydande. Och vad beträffar risken, att beställningsmännen skulle avgå, så förtjänar att framhållas att det icke är vid jultiden som dessa rekapitulera, utan på hösten.

Jag tror sålunda, att statsutskottet handlat fullständigt riktigt. när detsamma hävdar, att några särskilda arbetspenningar ej vidare vore behöfliga. Om förhållandena ändra sig, så att man kan riskera att icke få några beställningsmän på de fastställda villkoren, så blir det naturligtvis regeringens och riksdagens sak att pröva, om man då eventuellt skall höja avlöningarna för denna kategori av statsanställda.

Jag ber, herr talman, att på grund av vad jag nu anfört få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet H a n s s o n : Jag skall inte följa herr Jönsson i Revinge i hans försök att på nytt uppkalla diskussion rörande konstitutionsutskottets anmärkning. Jag skall, utöver vad jag under den förra debatten framhöll, endast be att få göra det ytterligare påpekandet att uppenbarligen herr Jönsson i Revinge och med honom statsutskottet icke hava haft något principiellt att invända mot arbetspenningarna för artilleriets beställningsmän. Hela det resonemang, herr Jönsson i Revinge för, är ett resonemang för tillfället. Herr Jönsson säger, att för närvarande det för rekryteringen icke behövs särskilda arbetspenningar, men tillägger, att det kan ju uppstå en annan situation framdeles och att regeringen och riksdagen då få överväga vilka åtgärder, som skola vidtagas. Jag vill emellertid ifrågasätta, om det är klokt och rik-

tigt av riksdagen, att vid behandling av rekryteringsfrågor anlägga tillfällighetssynpunkter, om icke detta medför en obeständighet i riksdagens hållning, som till slut blir det värsta hindret för rekryteringen, därför att den, som tager anställning, aldrig riktigt vet, om riksdagen det ena året vidhåller sin ståndpunkt från det andra. Jag skall inte här upptaga frågan om de sänkta manskapslönerna. Beslutet är redan fattat. Jag måste dock säga, att det förslaget från statsutskottets sida har i hög grad förvånat mig. Det är ej mer än något år sedan det klagades i högan sky över rekryteringssvårigheterna, och 1921 beslöt riksdagen i den stämningen avsevärt höja manskapslönerna. Nu har på grund av en tillfällig konjunktur tillströmningen av rekryter blivit större och så stor, att man icke kunnat antaga alla som anmält sig. Genast handlar man då på motsatt sätt, sänker lönerna för att naturligtvis, när de goda tiderna komma och rekryteringssvårigheterna åter göra sig gällande, med förtvivlan riva sina hår i undran, hur man skall komma ur de beklagliga förhållandena. Samma sätt synes man vilja tillämpa, när det gäller denna särskilda kategori av manskap, nämligen beställningsmännen. Man har på sin tid fastställt arbetspenningar för att kunna garantera en särskilt god och kvalificerad rekrytering. Nu ha förhållandena även här gjort, att man kan få folk på sämre villkor, och då slår man strax om, men är beredd att när som helst gå tillbaka igen till den gamla ståndpunkten! Jag tror inte att det är nyttigt, att riksdagen så förfar, utan jag tror, att en fastare hållning och fastare principer för rekryteringen vore av värde.

Det har vidare sagts av såväl statsutskottet som av dess talesman här, att allting beror på uppskattningen av naturaförmånerna. Statsutskottet vill tydligen göra gällande, att naturaförmånerna för beställningsmännen äro för lågt beräknade och att, om de hade varit beräknade till sitt verkliga värde, beställningsmännen skulle komma upp i en inkomst, som onödiggjorde särskilda arbetspenningar. Jag har förut sagt, att den riktiga vägen därvidlag är naturligtvis att beräkna naturaförmånerna riktigt och icke borttaga arbetspengarna. Det har emellertid icke visats, att naturaförmånerna äro oriktigt beräknade. Portionskostnaden beräknas till det vanliga portionspriset och ersättningen för kläder till det vanliga munderingsbidraget. Ersättningen för logering är visserligen mycket lågt beräknad. Men man skall då också komma i håg, att den logering, som bjudes i kasern, är av helt annat slag än den, som bjudes arbetare eller andra ute i det civila livet. Naturaförmånerna kunna ej ersätta arbetspenningen. Det är mycket befogat, att hantverksbeställningsmännen erhålla detta extra tillskott. Jag tror också, att det är klokt för att trygga en god rekrytering. Och det finns dessutom det särskilda skälet, att dessa hantverksbeställningsmän icke ha samma möjlighet till befordran som det övriga manskapet inom armén och att det därför kan vara skäl att just för en god rekrytering av beställningsmännen ha detta lilla tillskott, vilket jag å andra sidan anser icke vara mer än rättvist med hänsyn till principen, att man bör utbetala samma lön för samma arbete på samma arbetsplats.

Ang. ändring i avlöningsreglementet för fast anställt manskap vid armén och marinen m.m.
(Forts.)

*Ang. ändring
i avlönings-
reglementet för
fast anställt
manskap vid
armén och
marinen m.m.*

(Forts.)

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman: Herr statsrådet började sitt anförande med att framhålla, att det inte var lämpligt att lägga tillfälliga synpunkter på denna fråga, vilket han menade att statsutskottet i detta fall gjort. Jag vill gent emot detta säga, att statsutskottet ju redan i fjol på framställning av Kungl. Maj:t hemställde och riksdagen beslöt, att arbetspenningar icke skulle utgå, och statsutskottet anser fortfarande att arbetspenningar icke behöva utgå. Denna ståndpunkt är grundad på den löneroglering, som genomfördes, och de lönebelopp, som ingå i denna reglering. Det är sålunda icke tillfälliga synpunkter, som dikterat statsutskottets ståndpunkt, utan det är rena sakskaal på grund av fjolårets reglering. Nu framgår det av utskottets motivering, att utskottet ansett, att man möjligen kan tänka sig att i framtiden arbetspenningar kunna behöva utgå. Man vet ju icke, vad som kan inträffa. Det kan inträffa så exceptionella förhållanden, att de löner, som nu utgå till manskapet och till dessa beställningsmän, icke äro tillräckliga, och då kan det hända, att man behöver besluta om arbetspenningar i viss utsträckning. Herr statsrådet framhöll nu liksom förut i sitt anförande under debatten med anledning av konstitutionsutskottets memorial, att dessa beställningsmän arbeta sida vid sida med civila arbetare och att det då inte vore rimligt, att de skulle få lägre lön än dessa civila arbetare. Gent emot detta vill jag säga, att de beställningsmän, som inträtt i tjänst under fjolåret och fortfarande, innan det beslut, som riksdagen väl kommer att fatta beträffande grundlönerna träder i kraft, ha en begynnelselön av 960 kronor. De kunna befordras till korpraler och furirer samt ha en slutlön av 2,160 kronor plus dyrtidstillägg på vad som överskjuter 960 kronor plus allting fritt, d. v. s. fritt vivre. Jag tror, att löneförmånerna för dessa beställningsmän äro så pass rikligt tillmätta också enligt det förslag som nu föreligger, utan att särskilda arbetspenningar utgå, att de icke kunna anses för lågt avlönade. Enligt statsutskottets förslag, vars bestämmelser framdeles skulle komma att tillämpas, skola de ha en begynnelselön av 750 kronor och en slutlön av 1,960 plus dyrtidstillägg på vad som överskjuter 750 kronor plus fritt vivre, d. v. s. bostad och mat och kläder. Jag är alldeles förvissad, att de civila arbetare, som finnas vid dessa verkstäder, inte få större avlöning än manskapet får, i fall man värderar manskapets naturaförmåner till deras fulla värde.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 106, angående vissa anslag under fjärde huvudtiteln.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkterna 3—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 10.

Vid föredragning härpå av statsutskottets utlåtande, nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts under fjärde huvudtiteln gjorda framställning om anslag för drift och underhåll av personautomobiler blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

Uppogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag för täckande av under år 1921 uppkommen brist å ordinarie reservationsanslaget till sjuk- och veterinärvård m. m. *Ang. täckande av brist å ett anslag till sjuk- och veterinärvård m. m.*

Uti en till riksdagen avlåten, den 10 mars 1922 dagtecknad proposition, nr 157, hade Kungl. Maj:t, under återopande av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över försvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att för täckande av under år 1921 uppkommen brist å ordinarie reservationsanslaget till sjuk- och veterinärvård m. m. å tilläggsstat för år 1922 under fjärde huvudtiteln bevilja ett förslagsanslag, högst, 200,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) för täckande av under år 1921 uppkommen brist å ordinarie reservationsanslaget till sjuk- och veterinärvård m. m. å tilläggsstat för år 1922 under fjärde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag, högst, 200,000 kronor; och

b) medgiva, att för täckande av sådan brist för samma år å ordinarie reservationsanslaget till reparationer finge, utöver vad som motsvarar inköpskostnaden för 25 reparationer, av behållningen å Norrbottens hästjägarskvadrons fond tagas i anspråk erforderligt belopp.

Häremot hade reservation avgivits av herrar *Lindblad, Oscar U. B. Olsson, Johan Nilsson* i Malmö, *Anderson* i Råstock, *Rydén, Waldén, Jansson* i Falun, *Andersson* i Prästbol och *Ljungberg*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte för täckande av under år 1921 uppkommen brist å ordinarie reservationsanslaget till sjuk- och veterinärvård m. m. å tilläggsstat för år 1922 under fjärde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag, högst, 200,000 kronor.

Ang. täckande
av brist å ett
anslag till
sjuk- och
veterinärvård
m. m.
(Forts.)

Utskottets hemställan föredrogs. Därefter yttrade:

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet H a n s s o n:
Herr talman! Den skillnad, som här förefinnes mellan Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, är att Kungl. Maj:t har föreslagit, att det överskridande av 1921 års anslag för remontering, som skett, skall täckas av 1922 års anslag för samma ändamål, under det att utskottet föreslår, att det överskridande, som motsvarar kostnaden för 25 remonter, skall täckas på det sätt Kungl. Maj:t föreslagit, medan återstoden skall tagas från Norrbottens hästjägarskvadrons fond. Denna uppdelning har utskottet kommit till genom en beräkning, som enligt mitt förmenande är felaktig. Utskottet utgår från, att överskridandet av anslaget dels har uppstått därigenom, att man har köpt 25 hästar mer, än riksdagen år 1921 hade avsett, men att överskridandet i övrigt skulle ha föranletts av någon felaktig beräkning av 1921 års anslag. Och det är denna del, den som motsvarar denna felberäkning, som skulle täckas från Norrbottens hästjägarskvadrons fond.

Emellertid visar det sig, att överskridandet av 1921 års remonteringsanslag helt och hållet beror på större inköp, än riksdagen hade beräknat. Riksdagen har vid olika tillfällen fattat beslut, dels 1920, då man anslog medel för inköp av 335 remonter, dels 1921, då man beviljade vissa tilläggsmedel, och sammanlagt skulle för de anslag, som riksdagen sålunda beviljat kunna under år 1921 inköpas 583 remonter. Emellertid har det inköpts 625 remonter, d. v. s. man har överskridit det av riksdagen förutsatta antalet med 42 remonter. Om man tar det medelpris, som uppstår efter en riktig beräkning, nämligen 1,470 kronor, så skulle dessa 42 remonter kosta 61,740 kronor. Hela överskridandet utgör 58,103 kronor, och det är alltså uppenbart, att överskridandet av 1921 års anslag uteslutande är föranlett av att myndigheterna ha inköpt ett större antal hästar, än riksdagen vid medlens beviljande hade avsett. Om man sålunda följer den princip, som statsutskottet för egen del har accepterat, bör man alltså bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Det finns också ett annat skäl, varför ett sådant bifallande bör ske. Lika viktigt, som det är att hålla nere anslagen till minsta möjliga belopp, lika viktigt är det, att de beviljade anslagen icke överskridas. Här har icke förelegat någon nödvändighet att överskrida anslaget. Det är då viktigt, att den myndighet, som ändock har vålat ett överskridande, får sig ålagt att med nästföljande års anslag så hushålla, att överskridandet därigenom täckes. Detta är av Kungl. Maj:t föreslaget, och jag tror, att det är en mycket sund princip. Samtidigt medför det ju ingen förändring i den av riksdagen förutsatta remonteringen.

Jag skulle därför tro, att det är riktigt ur alla synpunkter, att man bifaller Kungl. Maj:ts förslag, som är upptaget i den av herr A. C. Lindblad m. fl. avgivna reservationen.

Herr J ö n s s o n i Revinge: Herr talman! Det torde väl ändå inte vara fullt riktigt, att detta överskridande av 1921 års remon-

teringsanslag uteslutande beror på att man köpt ett för stort antal remonter förra året. Utan i stället förhåller sig med den saken så, att de beräkningar beträffande försäljningen av kasserade hästar, som lågo till grund för 1920 års beslut i fråga om remonteringen, voro alldeles felaktiga. På fullkomligt lösa boliner, utan att ha stöd av några i saken hörda myndigheter, togo statsutskottets reservanter och sedan riksdagen sig före att höja försäljningspriset på utrangerade hästar till 225 kronor, och när man nu fick ungefär 100 kronor mindre i genomsnitt vid försäljning av dessa hästar, så är det klart, att på denna post skulle uppkomma en högst betydande brist.

Vad nu beträffar den saken, att man köpte flera remonter. än vad riksdagen avsåg, så är att märka, att man köpte också till ett något lägre medelpris, än vad riksdagen bestämde förra året. Riksdagen sänkte medelpriset till 1,400 kronor; men det verkliga inköpsmedelpriset blev något lägre. Härigenom uppstod en besparing, som möjliggjorde inköp av några fler hästar. Och det är denna omständighet, som statsutskottet nu räknar med, då det föreslår, att endast 25 stycken av de för mycket inköpta remonterna skola täckas av årets anslag. De andra 25, vilka man måste hänföra till felaktiga beräkningar, som riksdagen själv är ansvarig för, har man ansett böra täckas i annan ordning, nämligen därigenom, att hästjägarskvadronens fondmedel skola tagas i anspråk för ändamålet.

Jag skall icke uppehålla mig vid saken vidare utan jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet H a n s s o n: Det är icke riktigt, när herr Jönsson i Revinge säger, att en del av bristen måste ha uppstått genom felaktiga beräkningar av 1921 års anslag. Det är riktigt, att man vid försäljningen av utrangerade hästar har erhållit en mindre inkomst än som beräknades år 1920. Men det är likaledes riktigt, att man har kunnat köpa hästar för ett långt billigare pris, än som utvisades i kostnadsberäkningar gjorda ett år i förväg, vilka icke kunde vara fullt exakta. Hästpriset gick nedåt. Man köpte remonterna billigare. Därav följde självklart, att också priset på de utrangerade hästarna måste sänkas. Det ena balanserar det andra. En riktig beräkning, mycket noga verkställd, som jag har låtit göra av det anslag, som beviljats, visar, att om man inköpt det av riksdagen förutsatta antalet remonter, hade de av riksdagen beviljade medlen också räckt till, och det hade blivit ett par tre tusen kronor i överskott. Den omständigheten, att man räknade med ett för högt pris 1920 för de hästar, som skulle utrangeras 1921, inverkar icke. Ty denna felberäkning, om man så vill säga, balanseras fullständigt av den för höga beräkningen på inköpen.

Herr J ö n s s o n i Revinge: Herr talman! Det är ju alldeles riktigt, att riksdagen förra året sänkte medelinköpspriset, dels för att få hästarna billigare och dels ett större antal. Men man gjorde icke någon undersökning av de beräkningsgrunder, på vilka

Ang. täckande av brist å ett anslag till sjuk- och veterinärvård m. m. (Forts.)

Ang. täckande
av brist å ett
anslag till
sjuk- och
veterinärvård
m. m.
(Forts.)

förra årets beslut grundade sig, vilket naturligtvis borde ha varit det riktiga. Man borde ha sett efter: kan man antaga att dessa beräkningar verkligen hålla streck? Och uraktlåtenheten härutinnan var obestriddigen ett fel. Men säkert är, att när riksdagen gav anvisning på att remonteringsstyrelsen skulle taga i anspråk de medel, som funnos reserverade å remonteringsanslaget, så räknades med, att därigenom skulle kunnat inköpas ett högst avsevärt högre antal remonter än de 335, man 1920 beslutade skulle inköpas. 200,000 kronor voro reserverade, och så beviljades dessutom ett anslag på 60,000 kronor, som begärdes av Kungl. Maj:t för särskilda utgifter i och för hästarnas transport o. s. v.

Jag kan för min del sålunda icke inse, att remonteringsstyrelsens fel är större än att den inköpt ungefär 25 remonter för mycket. Men de 25 andra remonterna anser jag skola täckas i annan ordning. Ty med den av Kungl. Maj:t föreslagna vägen blir följden den, att man tager sig före att ändra det riksdagsbeslut, som fattades förra året i fråga om det antal remonter, vilka år 1922 skola inköpas. Och i det fallet tycker jag man icke bör gå hårdare fram, än nödvändigt är.

När nu icke de här pengarna komma att belasta budgeten, så kan jag icke förstå, varför försvarsministern så starkt opponerar sig mot den anordning, som utskottet nu föreslagit. Jag tycker att det borde bereda försvarsministern en viss tillfredsställelse, därest riksdagen vill giva honom mer pengar, än han vill ha. Men att så gott som varje år just på den här punkten nödgas föra en skarp strid mot försvarsministern icke om en nedsättning utan om en höjning av anslaget, det får jag medgiva är en synnerligen säregen situation, som givetvis icke förekommit tidigare.

Herr Anderson i Råstock: Jag har icke många ord att säga. Jag skall endast här be att få konstatera, att t. o. m. herr Jönsson i Revinge erkänt, att felet nog icke ligger bara på ena sidan härvidlag. Alldeles nyss sade han, att även ett litet fel föreligger på andra sidan, och så gick han över till att säga, att remonteringsstyrelsen icke gjort annat än sin skyldighet. Så uppfattade jag honom. Det kan hända, men jag tror, att den uppfattat sin skyldighet på det sättet, att eftersom riksdagen var så frikostig i föl, så att riksdagen sade, att ni får använda de 200,000 kronor, som äro reserverade, så kanske den här tänkte passa på att göra en fin affär. Naturligtvis är herr Jönsson i Revinge livligt intresserad för denna sak. det förstår var och en, som aldrig så litet känner till den iver, med vilken han förfäktar remonteringen framgång och väl. Men nog tycker jag, att det är ganska olämpligt, då herr Jönsson nu säger i kammaren, att här är det så, att riksdagen får tvinga på Kungl. Maj:t och enkannerligen försvarsministern mer pengar än de vilja ha. Det är icke det, det här gäller. Här är det fråga om remonteringsstyrelsen skall hålla sig inom ramen för det anslag, som finns, utan att man skall behöva tillgripa det som statsutskottet hänvisar till, nämligen Norrbottens hästjägarskvadrons fond. Så ligger

saken. Vilja vi spara dessa pengar, så böra vi följa reservanterna och icke utskottet.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet Hansson: Jag kan icke lämna herr Jönssons i Revinge sista anförande utan en liten replik. Om herr Jönsson fattar som sin uppgift här i kammaren att kämpa för högre militäranslag eller högre remonteringsanslag än jag anser nödvändiga, så behöver det ju icke bero på någon inrotad lust hos mig att motsätta mig herr Jönssons tendenser i det avseendet, utan det kan ju bero därpå, att jag vid framställande av förslaget i riksdagen utgått från riktiga beräkningar. Jag har i den proposition, som är förelagd årets riksdag, beräknat en viss remontering, och denna remontering är så beräknad, att man sannolikt kan säga, att det ändå, när försvarsrevisionen har framlagt sitt förslag, skall visa sig, att armén förfogar över ett större hästbestånd, än som är nödvändigt. Det är sålunda icke här fråga om att riksdagen skall tvinga regeringen att mottaga ett större anslag, utan det är fråga om att man skall konsekvent följa en beräknad remontering, som visat sig vara tillräcklig. Och det kan väl icke göra herr Jönsson i Revinge någon speciell glädje att nödvändigt skicka på Kungl. Maj:ts 25 extra hästar, utan skall han göra det, så skall han väl göra det, därför att det är nödvändigt. Detta har icke herr Jönsson i Revinge visat, och det är det jag håller före, att det icke är.

Nu har det är sagt, att Kungl. Maj:ts förslag innebär en faktisk ändring i det beslut, som i fjol fattades om årets anslag. Men där stå vi ju på samma grund. Jag vill, att vi ur det anslaget skola täcka kostnaden för 42 remonter. Herr Jönsson vill att vi skola täcka för 25. Principiellt är skillnaden ingen. Den omständigheten, att utskottet icke belastar budgeten utan tager ur en fond, ändrar icke faktum, att man vill göra en utgift och enligt min mening en onödig utgift.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava uttallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslags följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottet hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 108, röstar

Ja.

Den, det ej vill, röstar

Nej;

*Ang. täckande
av brist å ett
anlag till
sjuk- och
veterinärvård
m. m.
(Forts.)*

*Ang. täckande
av brist å ett
anslag till
sjuk- och
veterinärvård
m. m.
(Forts.)*

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 72 ja, men 88 nej; och hade kammaren alltså bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 12.

*Ang. anslag
för inköp av
vissa båtar
och pråmar.*

Vidare förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag för inköp av vissa båtar och pråmar.

Uti en till riksdagen avlåten, den 14 mars 1922 dagtecknad proposition, nr 207, vilken för förberedande behandling hänvisats till statsutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över försvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att dels för inköp för marinens räkning av vissa båtar och pråmar å tilläggsstat för år 1922 under fjärde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag, högst, 205,000 kronor, dels ock för inköp för Vaxholms grenadjärregementes räkning av bogserbåten Gun å tilläggsstat för år 1922 under fjärde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag, högst, 45,000 kronor.

Utskottet hemställde, att förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet H a n s s o n: Jag ber om ursäkt, att jag besvärar även i denna fråga och uppträder emot statsutskottet, där det icke har kunnat uppdrivas någon reservant för Kungl. Maj:ts förslag. Detta torde emellertid knappast bero på att enigheten inom statsutskottet varit så fullständig, som den framträder i utskottsutlåtandet, och jag tillåter mig att ett par ögonblick fästa uppmärksamheten vid att ett bifall till statsutskottets förslag och ett avslag på den kungl. propositionen skulle innebära en synnerligen dålig affär ur statens synpunkt.

Det är här fråga om att man skulle för marinens och Vaxholms grenadjärregementes räkning inköpa vissa båtar och pråmar, som nu tillhöra bränslekommissionen. Det är sålunda egentligen endast fråga om en bokföringsåtgärd, där man från det ena statsföretaget överflyttar en viss egendom till det andra, där ersättning skall lämnas från fjärde huvudtiteln och där denna utgift går in som inkomst på bränslekommissionen.

Nu har statsutskottet ansett, att det icke förebragts tillräcklig utredning dels rörande behovet av denna materiel och dels — vilket är ännu mera förvånande — rörande behovet av materiels bemanning. Beträffande behovet av materielen så har i fråga om Vaxholms grenadjärregemente fjolårets riksdag uttalat önskvärdheten av att de rätt dryga kostnader för transporter, som uppstått

vid såväl detta regemente som Karlskrona grenadjärregemente, skulle om möjligt nedbringas. Kungl. Maj:t har tyckt det vara en god väg att nedbringa dessa kostnader genom att för billigt pris förvärva den båt, som nu kunnat fås från bränslekommissionen, och det har också varit möjligt efter övertagandet av denna båt att beräkna transportkostnaderna för nästa budget betydligt lägre än de nuvarande. De övriga båtarna och pråmarna skulle gå till marinen. Det föreligger från varvschefen i Stockholm ett förslag till användning av dessa båtar och pråmar; och det visar sig, att man har behov av dessa.

*Ang. anslag
för inköp av
vissa båtar
och pråmar.
(Forts.)*

Under sådana förhållanden frågar man sig: varför har statsutskottet icke kunnat tillstyrka, att båtarna överföras från bränslekommissionens till marinens ägo? Om riksdagen följer statsutskottet, blir följden den, att denna materiel, som nu försvarsväsendet kan övertaga för en relativt billig penning och som det delvis redan övertagit, måste återlämnas till bränslekommissionen. Försvaret får sedan, när det uppstår behov av liknande materiel, inköpa sådan, säkerligen betydligt dyrare, än vad det nu kan få materielen för. Bränslekommissionen å andra sidan har icke längre någon användning för materielen utan måste snarast möjligt sälja ut den till enskilda och får antagligen för den en betydligt ringare inkomst än den i själva verket är värd. Slutet på visan blir, att statsverket förlorar, att man försummar det tillfälle, ett gott tillfälle att tillgodose ett materielbehov, som visserligen icke är just nu trängande nödvändigt, men som snart nog kan uppstå, och som man nu kan genom litet förutseende på lämpligt sätt tillgodose. Jag tror, att det vore olyckligt, om man icke begagnar sig av detta tillfälle, utan tvingar bränslekommissionen att sälja dessa båtar och pråmar till enskilda för underpris.

Så har man hyst farhågor för bemanningen! Jag frågade i förmiddags i första kammaren statsutskottets ordförande, om verkligen man i statsutskottet fruktade, att från marinens sida skulle komma att begäras bemanning av pråmarna. Jag tror det är en fullkomligt ogrundad farhåga, som här uttalats. Jag har förhört mig om saken, och man har svarat från marinens sida, att det behövs ingen särskild bemanning för detta materiel. Det bemannas av sjöreserven, och det inverkar icke ett dugg på manskapsförhållandena vid marinen. Det kräves ingen manskapsökning och inga som helst ökade kostnader. Den båt, som går till Vaxholms grenadjärregemente, behöver visserligen personal för att skötas, men jag är övertygad om att det blir betydligt billigare att hyra denna personal till den båt, som man själv äger, än att förhyra både båt och personal.

Jag ser denna sak uteslutande som en god affär, och det skulle glädja mig, om andra kammaren ville betrakta saken på samma sätt och bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Holmgren: Herr talman, mina herrar! Vid den förberedande behandlingen av denna fråga inom statsutskottet ställ-

Ang. anslag
för inköp av
vissa båtar
och pråmar.
(Forts.)

de jag mig på den ståndpunkten, att inköpet av dessa båtar och pråmar var att tillstyrka. Emellertid kom statsutskottet till det resultatet, att utskottet icke ville vara med därom, innan närmare utredning skett rörande materielens användning samt bemanningen av densamma. Jag ansåg mig då kunna biträda den ståndpunkten, då det ju icke skulle kunna fördröja frågan mer än till nästa riksdag. Emellertid har nu herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet lämnat en enligt mitt förmenande fullkomligt tydlig utredning angående materielens användning, och jag ser därför intet skäl att uppskjuta denna frågas avgörande till nästa riksdag.

Jag tillåter mig sålunda, herr talman, att yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt.

Herr Nilsson i Landeryd: Herr statsrådet får verkligen ursäkta, att jag inte riktigt förstår hans resonemang på denna punkt. Herr statsrådet framhåller själv, att det är bränslekommissionen, således ett statsorgan, som äger denna båtmaterial, och att försvarsväsendet, i detta fall flottan och kustförsvaret, skall övertaga materielen. Att då riksdagen skulle försitta någon tid därigenom, att man nu, på grund av att man inom utskottet ansett, att utredningen är bristfällig, skjuter på frågan till nästa år, och att man därigenom skulle gå miste om denna materiel, kan jag icke förstå. Det finns naturligtvis intet hinder i detta fall för bränslekommissionen att behålla materielen till nästa år, och då kan tillräckligt grundlig utredning hava skett, huruvida behov föreligger av att all denna materiel skall användas eller, ifall icke behov föreligger beträffande all materiel, vilken del därav som lämpligen bör användas, och då kan Kungl. Maj:t komma fram med förslag till riksdagen.

Jag vill påpeka, att bland materielen finnes en stålpråm, som är mycket stor; om jag icke minns fel, är den 800 ton. På avdelningen gjorde vi en förfrågan hos vår sakkunnige ledamot, huruvida han för sin del ansåg, att denna stora pråm var speciellt lämplig för marinens behov. Det kunde han inte direkt påstå, att den var. Vidare förekommer det fyra träpråmar. Jag vet icke, av vilken beskaffenhet dessa äro, men ifall materielen är av relativt dålig eller medelgod beskaffenhet, är det icke så alldeles givet, att det är till fördel för marinen att övertaga dessa pråmar, utan kanske det är lika fördelaktigt att sälja dem till enskilda. Jag tror icke, att under nuvarande förhållanden staten skulle förlora något, om man behåller pråmarna, till dess utredning skett, huruvida de äro behöfliga för marinen eller icke.

Utskottet säger här i sin motivering: »Utskottet har med hänsyn till det läge, vari ärendet sålunda för närvarande befinner sig, icke ansett sig böra fatta ståndpunkt i fråga om materielens övertagande för marinens och vad angår bogserbåten Gun för Vaxholms grenadjärregementes räkning, innan närmare utredning skett rörande materielens användning samt bemanningen av densamma. Ären-

det torde kunna ånyo föreläggas nästa års riksdag.» Således har statsutskottet icke avvisat ärendet utan endast på den grund, att man icke ansett tillräcklig utredning föreligga, för närvarande ställt sig avvaktande, till dess en sådan utredning kommit till stånd.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang. anslag
för inköp av
vissa båtar
och pråmar.
(Forts.)*

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet H a n s s o n: Herr talman! Under debatten i första kammaren förklarade handelsministern, under vars departement bränslekommissionen sorterar, att han för sin del icke kunde tillråda, att bränslekommissionen behåller denna båtmateriel längre. Jag tror för min del också, att den obestämdhet, som vilar över hela utskottsutlåtandet, gör, att om detta bifalles följden blir den, att när nästa års riksdag sammanträder, materielen redan är avyttrad vid den allmänna avveckling av bränslekommissionen, som nu pågår. Det är under sådana förhållanden icke alls säkert, att man kan vinna den tidsfrist, som statsutskottet här velat vinna.

Jag förstår icke, vilken utredning det är, som statsutskottet här önskar. Bemanningsfrågan är ju uppenbarligen en sak, som statsutskottet redan nu har fullständigt måst lämna; det finns ingen bemanningsfråga. Beträffande användningen av materielen ville jag verkligen i mitt första anförande icke besvara kammaren med detaljer, men jag kan ju här uppläsa det förslag, som avgivits av varvschefen i Stockholm rörande materielens användning: »'Achilles' föreslås att tilldelas Stockholms varv, som för indockning av stora fartyg har behov av en kraftigare bogserbåt än 'Hjälparen'. 'Modig' föreslås att tilldelas Stockholms varv, där densamma torde med fördel kunna användas, bland annat vid förestående arbeten å Fjäderholmarna. För 'Curry' finnes enligt uppgift behov vid Vaxholms kustartilleriregemente. Järnpråmen 'Vega' föreslås att tilldelas Stockholms varv, lämplig att vid behov användas som koldepåfartyg å Hårsfjärden. För järnpråmen 'Sturkö' finnes enligt uppgift behov vid Vaxholms kustartilleriregemente. Järnpråmarna 'Senoran' och 'Anders' lämna sig för förvaring av kol vid Karlskrona varv. Träpråmarna 'Fram' och 'Ida' föreslås till skjutmål för kustflottan.»

Om nu denna fråga skall skjutas upp för utredning, betyder det egentligen, att vi skola förelägga nästa års riksdag vad riksdagen redan nu har till sitt förfogande och kan bedöma. Jag förstår icke, att man icke i statsutskottet skaffat sig dessa upplysningar, då den promemoria, som det här är fråga om, rör ett förslag, som avgavs av varvschefen redan den 23 november 1921. Denna utredning har således förelagat, men den har icke upptagits i den kungl. propositionen, därför att man trodde, att den undersökning, som gjorts av de marina myndigheterna och av Kungl. Maj:t, och den försäkran om behovet, som här föreligger, skulle vara tillräckliga för riksdagen, och man visste, att statsutskottet, därest det behöver särskilda upplysningar, inforrdar sådana. Dessa upplysningar ha hela tiden förelagat, och jag förstår då icke, varför man skall taga den faktiska risk,

*Ang. anslag
för inköp av
vissa båtar
och pråmar.*

(Forts.)

som förefinnes, att staten får sälja denna materiel till lägre pris, än vad den i själva verket kan anses vara värd, och kanske sedan får köpa liknande materiel till dyrare pris. Även om marinen övertager denna materiel från bränslekommissionen, finnes ju, därest det skulle efter försvarsrevisionen visa sig, att materielen icke är nödvändig, fortfarande möjlighet att försälja den från marinens sida. Man avskär sålunda på intet sätt möjligheten att senare avyttra materielen, men man vinner garanti för att man icke i onödan säljer bort vad staten sedan kan få köpa igen till dyrare pris.

Herr Nilsson i Landeryd: De av kammarens ledamöter, som några år tillhört riksdagen, hava alldeles säkert i minnet, hurusom vid många tillfällen fråga har varit uppe om utrangering av äldre materiel vid flottan, särskilt båtmateriel. Här gäller det tvärtom att köpa en del gammal materiel, om vilken man icke vet, huruvida den för framtiden behövs eller icke. Herr statsrådet sade ju själv, att ifall det, sedan försvarsrevisionen kommit fram med sitt förslag, skulle visa sig, att materielen icke är behöfvig, kan den säljas i den allmänna marknaden. Det är alldeles riktigt, men är icke materielen behöfvig, är det väl bättre, att den säljes, innan den övergått till marinen, än att marinen först skall övertaga den. Vi veta ju, att marinen försöker med all makt att få behålla vad den har, därför att man icke vill utränga materielen, ifall man en gång fått den. Det är väl då icke lämpligt, att denna materiel övertages av marinen för att sedan säljas i allmänna marknaden.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Ljungberg: I denna fråga liksom beträffande manskapets avlöning sökte vi på vår sida att inom avdelningen undvika det, som för oss tedde sig minst önskvärt, och därför fingo vi finna oss i det, som icke fullt motsvarade, vad vi ville ha. I denna fråga hade man ursprungligen skrivit mindre gynnsamt, än vad här skett. Jag försökte i min ringa mån att vinna bifall för Kungl. Maj:ts förslag, men då avdelningens övriga medlemmar gingo med på att lägga om motiveringen, så att det fanns möjlighet för Kungl. Maj:t att komma igen med ärendet till nästa riksdag, så ansågo vi, att ärendet icke var så utomordentligt viktigt, att vi, då vi ändå kommit dithän, ovillkorligen skulle reservera oss för bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Det är ju alldeles uppenbart, att för den händelse riksdagen med hänsyn till de upplysningar, som departementschefen här lämnat, vill bifalla Kungl. Maj:ts förslag, så ser jag det givetvis mycket gärna.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till Kungl. Maj:ts proposition i ämnet; och fann herr förste vice talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emel-

lertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition: *Ang. anslag för inköp av vissa båtar och prämar.*

Den, som vill, att kammaren, med avslag å statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 109, bifaller Kungl. Maj:ts proposition i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 90 ja mot 71 nej, vadan kammaren, med avslag å utskottets hemställan, bifallit Kungl. Maj:ts proposition i ämnet.

§ 13.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående vissa anslag till universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet m. m.; och

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för dyrtidstillägg under ecklesiastikåret 1922—1923 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritilöner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 14.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av löneförhållandena för befattningshavare vid lots- och fyrstaten m. m. jämte i ämnet väckta motioner anförde:

Ang. lönerreglering för befattningshavare vid lots- och fyrstaten m.m.

Herr Ljungberg: Herr talman, mina herrar! Det är uppenbart, att det icke är min avsikt att göra något yrkande eller resa några anspråk på någon ändring i det utskottsförslag, som här föreligger. Jag har självfallet endast begärt ordet för att till kammarens protokoll få antecknade mina tvivelsmål om att utskottet, Kungl. Maj:t och lotsstyrelsen här hava anvisat någon lycklig väg, då vederbörande hava gått in för en klassindelning av lotsplatserna. Tidigare hava vi här i landet haft lotsar, nu skola vi få lotsar av första, andra och tredje klass.

Den motivering, varmed utskottet anslutit sig till den föreslagna klassindelningen, utgöres enbart av en hänvisning med ett par ord

Ang.
lönereglering
för befatt-
ningshavare
vid lots- och
fyrstaten m.m.
(Forts.)

till den olika arbetsbördan vid de skilda lotsplatserna. Jag skall icke gå in på något bemötande av denna utskottets ståndpunkt utan vill bara kort och gott anmärka, att det torde finnas åtskilliga sakliga skäl att anföra mot den ståndpunkten, att arbetsbördan skulle vara så olika, att man för den skull behövde vidtaga denna åtgärd. Jag vill i korthet endast hänvisa till att man på de större lotsplatserna har flera lotsar och att således skillnaden ifråga om antalet arbetstimmar per lots icke torde vara så stor, som man här förutsatt, och vidare att för de små lotsplatsernas personal lotsningarna ofta som regel kunna vara mera besvärliga, än vad de äro för lotsarna på de större platserna.

Nu känner jag ju till, att till den avdelning av utskottet, som haft denna fråga om hand, har det i rätt stor omfattning ingått skrivelser från lotsar, varvid man i det långt övervägande flertalet skrivelser gått in för denna uppdelning i klasser. Men det har också upplysts från avdelningens sida, att det är inga lotsar, avsedda att tilldelas tredje klassens lotsplatsen, som uttalat sig för denna indelning, utan endast lotsar, som råkat att få åtnjuta förmånen att bli placerade på första klassens lotsplatser.

Hur detta förhållande kan komma att inverka på sammanhållningen inom lotskåren, vill jag icke yttra mig om eller lägga mig i. Men det är rätt symptomatiskt. då en, som kallar sig snart uttjänt tredje klassens lots, i denna fråga säger: »Vi få taga denna vår gradering såsom ett nådevedermåle för långvarig och trogen tjänst». Jag tror, att de orden säga rätt mycket, när det gäller att taga reda på, hur man bland dessa degraderade lotsar känner det i detta avseende.

Det skulle vara önskligt, om vederbörande ville ägna något liten uppmärksamhet åt den frågan, huruvida det skulle kunna tänkas, att man inom respektive lotsdistrikt skulle kunna åstadkomma någon slags gradpassering, så att det bleve möjlighet för yngre lotsar att få tjäna sig upp genom att passera genom tredje och andra klassens lotsplatser. Jag vågar icke uttala mig om, huruvida en sådan utväg är möjlig, men om den vore det, skulle det ju i alla fall bli någon mening med denna uppdelning, vilket det enligt min uppfattning annars icke är.

Jag har, herr talman, givetvis intet yrkande.

Herr Corneliusson: Herr talman, mina herrar! Jag har väckt en motion med avseende på de förhållanden, som särskilt röra den grupp av löntagare, som behandlas i detta utskottsbetänkande. Det är alldeles uppenbart, att vi ha lotsplatser, som ha blivit tilldelade tredje klassen och som faktiskt äro själva utgångspunkten för hela lotsningen i Bohuslän, som få känna på de värsta påfrestningarna under de svåra stormarna och där lotsningen är förenad med de största farorna. Så har till exempel en sådan plats som Käringsön på Bohusläns kust, som faktiskt är en utgångspunkt för lotsning för hela Bohuslän, hänförs till tredje klassen, och gå vi till städerna,

så har t. ex. Uddevalla blivit satt i tredje klassen men däremot Strömstad i andra klassen. Den som har någon liten kännedom om verkliga förhållandet beträffande lotslederna på dessa platser, han kan giva herrarna den upplysningen, att det är mycket värre att vara lots i Uddevalla än i Strömstad. Till Uddevalla ha vi en infartsled, som är mycket besvärlig, och man behöver mycket större lokalkännedom för att kunna lotsa in till Uddevalla än till Strömstad. Jag har varit befälhavare på fartyg i 25 år, så att jag känner nog förhållandena i Bohuslän.

*Ang.
lönerreglering
för befatt-
ningshavare
vid lots- och
fyrstater m. m.
(Forts.)*

Jag vill icke säga något om de sakkunnigas betänkande, som utskottet i stort sett följt, men att det har begåtts ett verkligt fel, det är alldeles absolut säkert, och därför kände jag föranlåten att väcka en motion om att det åtminstone skulle ordnas så, att de lotsplatser, som ställts i tredje klassen, skulle uppföras i andra klassen. Nu har min vän Ljungberg motionerat om att alla skola vara likställda, men det vill jag icke gå med på just på grund av den stora skillnad, som finnes, då man på vissa håll har s. k. helvakter, d. v. s. lotsarna få hålla vakt både natt och dag. Det är uppenbart, att det här råder en skillnad, och på denna punkt anser jag därför, att de sakkunniga handlat rätt, då de velat göra någon slags uppdelning. Men att det här skall bli en uppdelning i tre klasser, är faktiskt icke rätt.

Att det finnes flera, som dela denna åskådning, är alldeles säkert, ty jag har en skrivelse här från en mycket framstående och praktisk man, nämligen lotskapten Sundholm i östra distriktet. Han skriver här på följande sätt, som jag skall be att få läsa upp, om det är tillåtet: »Att lägga antalet lotsningar, influtna lotspenningar och antalet lotsar till grund för indelningen, finner jag icke riktigt, ty enligt mitt förmenande är, om personalbehovet någorlunda rätt avpassats, vid tvenne i övrigt lika platser arbetet exempelvis vid en plats med fem lotsar och 500 lotsningar lättare än vid en plats med två lotsar och 200 lotsningar; detta med hänsyn till vakthållningen, utprickningen och dennas vidmakthållande, tillsyn av båtar och allmänt förekommande arbeten. Särskilt vakthållningen vid små lotsplatser med få lotsningar är utomordentligt prövande. Det förslag till indelning i klasser för östra lotsdistriktet, som föreligger, kan jag icke biträda. Så t. ex. finner jag det icke rimligt, att av de två bredvid varandra liggande under ungefär samma förhållande arbetande lotsplatserna Idö och Stedsholmen den förstnämnda placerats i första löneklassen och den sistnämnda i tredje.»

Jag skall icke upptaga tiden med att läsa upp allt, jag har blott här velat föredraga en del punkter, som visa, att det verkligen finns sakkunnigt folk med samma åskådning, att det finns platser som blivit förbigångna på ett mycket betänkligt sätt.

Jag skall här icke göra något yrkande gentemot ett enhälligt statsutskott, ty det skulle vara över förmågan, men i alla fall vill jag framhålla, att de personer, som jag besökt, sagt, att det kan bli nödvunget för sjöfarten, och jag skulle vilja fråga herrarna, om ni äro

Ang.
lönereglering
för befatt-
ningshavare
vid lots- och
fyrstaten m.m.
(Forts.)

absolut säkra på om icke sjöfarten i sin helhet har lika stor betydelse och behöver likaväl en tredje klassens som första klassens lotsplats. Jag är övertygad om att med avseende å lotsplatsen Käringsön — om man studerar kartan och ser, huru det förhåller sig där utefter kusten — skall det visa sig, att det finns ingen plats i hela Bohuslän, som är mera ansatt av havet.

Jag skall, herr talman, icke upptaga tiden längre och har icke något särskilt yrkande att framställa.

Herr H a g e: Herr talman! Jag har tillsammans med herr Wagnsson väckt en motion om vissa ändringar i den kungl. propositionen, men nu är det på det sättet, att det icke föreligger någon reservation, och under sådana förhållanden har jag icke möjlighet att föra fram något yrkande. Jag skall därför icke uppehålla mig vid mina yrkanden i allmänhet utan det är endast en särskild sak, som jag skulle vilja betona.

Jag skulle nämligen vilja understryka, att det krav, som i motionen framförts om att dessa befattningshavare borde erhålla fri läkar- och sjukvård, anser jag vara synnerligen starkt och väl motiverat. Jag framförde detta krav redan år 1914 här i riksdagen, åtminstone med avseende å en del av dessa befattningshavare. Vid det tillfället var det sjöministern, som ansvarade för dessa frågor, och dåvarande sjöministern Dan Broström var uppe i debatten strax efter mitt anförande och underströk vissa av de synpunkter, jag anfört angående nödvändigheten att försöka göra något, så att detta krav blev tillgodosett. Jag hade därför väntat mig, att på detta område skulle ha framkommit ett fördelaktigare förslag än det förslag, som här föreligger.

Nu är för övrigt att märka, att med avseende å denna löne-reglering uttalats den uppfattningen, att dessa befattningshavares löner böra regleras efter de allmänna bestämmelser, som finnas beträffande kommunikationsverkens befattningshavare, och med avseende på dessa verks lönerelementen finnas bestämd föreskrift därom att dessa befattningshavare skola ha fri sjuk- och läkarvård. Jag måste därför säga, att det synes mig synnerligen motiverat, att även nu ifrågavarande befattningshavare få denna förmån. Nu är det visserligen sant, att fyrpersonalen under vissa förhållanden, då den t. ex. icke kan vårdas på sin tjänstgöringsort, erhåller en sådan förmån. Men jag vågar påstå, att den omständigheten att särskilt dessa befattningshavare äro placerade på sådant sätt och ha en sådan tjänstgöring, detta gäller såväl lots- som fyrpersonal, att det medför mycket dryga kostnader för dessa människor, om de själva skulle betala sin sjukvård, denna omständighet, säger jag, motiverar kanske i ännu högre grad, att de erhålla denna förmån, än en hel del andra befattningshavare.

Jag vågar alltså här föra fram den uppfattningen, att det borde vara synnerligen motiverat och synnerligen rätt, att just dessa befattningshavare, som för övrigt ha ett mycket slitigt arbete och ett

arbete, som tar på nerver och krafter i mycket hög grad, tillerkännas i likhet med en del andra statstjänare denna förmån av fri läkarvård och fri sjukvård.

Nu kan jag naturligtvis icke göra något yrkande utan endast uttala den förhoppningen, att saken kan ventileras och att det skall bli möjligt att vid ett kommande tillfälle omändra detta löneredlemente på ett sådant sätt, att denna förmån skall kunna tillerkännas dessa befattningshavare.

*Ansökan
löneredgering
för befatt-
ningshavare
vid lots- och
fyrstaten m.m.
(Forts.)*

Med herr Hage förenade sig herrar *Wagnsson* och *Magnusson* i Kalmar.

Herr E. A. Nilsson i Örebro: Eftersom det uppstått en debatt rörande detta utlåtande, vågar jag besvara kammaren under ett par minuter för att framföra en synpunkt, som annars måhända icke beaktats.

Jag utgår härvidlag ifrån, att det är riktigt, att man beträffande tjänstetitlarna söker se till, att dessa så noga som möjligt motsvara själva tjänstens innehåll. Nu är det så, att regeringen föreslagit beträffande distriktsbefälet att detta befäl skulle kallas distriktschef, distriktskapten och slutligen expeditionsbiträde såsom biträde på expeditionen. Jag medger villigt och gärna, att beträffande namnet distriktskapten kan icke den tjänstetiteln vara synnerligen lyckligt vald. Å andra sidan måste jag framhålla, att vad själva namnet distriktschef angår, är det en tjänstetitel, som mycket noga hänför sig till både det arbetsområde och den arbetsuppgift, som personen har.

Nu har emellertid utskottet ändrat dessa titlar och infört benämningarna lotskapten och lotslöjtnant. Jag anser ur rent principiell synpunkt, att de militära tjänstetitlarna böra förbehållas den militära personalen, och att den civila personalen bör erhålla civila tjänstetitlar. Om jag nu går till den personal, om vilken här är fråga, ligger saken så till, att det före år 1881 fanns lotsdistriktschefer, och deras antal var då tre eller fyra — jag kommer icke bestämt ihåg vilketdera det var. Under dem lydde då lotslöjtnanterna. Dessa voro chefer för de lotsfördelningar, femton till antalet, vari kusten var indelad. År 1881 minskades fördelningarnas antal till åtta, och då kallade man cheferna för varje lotsfördelning lotskapten. Både lotsdistriktscheferna och lotslöjtnanterna försvunno. År 1892 återinfördes lotslöjtnanterna såsom lotskaptenens närmaste man i stället för förutvarande överlots av första grad. År 1905 ändrades de åtta lotsfördelningarna till sex lotsdistrikt, — alltså såsom det nu är — och då kallades chefen för lotskapten och chef för vederbörande lotsdistrikt.

Dessa tjänstetitlar kunde ha något skäl för sig, så länge som lotsväsendet och fyrväsendet lydde under femte huvudtiteln och måhända betraktades såsom ett appendix till sjöförsvaret. Men nu har denna personal kommit från krigslagarna och lyder icke längre under dem, och den lyder icke heller under försvarsdepartementet utan

Ang.
lönereglering
för befatt-
ningshavare
vid lots- och
yrstaten m.m.
(Forts.)

under handelsdepartementet och är sålunda en personal med fullständigt civila tjänsteåligganden. Vid sådant förhållande vill jag göra en vädjan till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet, att han söker vidtaga åtgärder för att bringa tjänstetitlarna och tjänstebefattningarna i närmare överensstämmelse med arbetet, än vad de komma att bli enligt utskottets förslag. Jag uttalar därvid den bestämda önskan, att tjänstetiteln distriktskapten dock icke måtte återkomma.

Jag har, herr talman, icke något yrkande att framställa.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Ang.
vissa lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.

Därnäst i ordning var å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande, nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa lån till främjande av bostadsproduktionen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten, den 14 mars 1922 dagtecknad proposition, nr 228, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag, föreslagit riksdagen

1:o) medgiva, att för ökning av statens bostadslånefond finge såsom lån från statsverkets fond av rusdrycksmedel disponeras för år 1922 ett belopp av 15,000,000 kronor;

2:o) medgiva Kungl. Maj:t rätt att ur ett av riksdagen under femte huvudtiteln å extra stat för år 1922 till statsbidrag åt kommuner med flera för uppförande av vissa bostadsbyggnader anvisat reservationsanslag å 1,500,000 kronor disponera dels till utförande genom ingenjörsvetenskapsakademien, under första hälften av år 1923, av tekniskt-vetenskapliga undersökningar på byggnadsområdet ett belopp av 50,000 kronor och dels till åtgärder, ägnade att indirekt förbilliga eller eljest främja bostadsproduktionen, ett belopp av 25,000 kronor; samt

3:o) för avsättning till lånefonden för tjänstemannsamhället vid Mörby under titel »utgifter för kapitalökning, statens utlåningsfonder» å tilläggsstat för år 1922 anvisa, att utgå av lånemedel, ett reservationsanslag av 320,000 kronor.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande proposition hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen:

dels en inom första kammaren av herr *Pers* väckt motion, nr 142, vari yrkats avslag å Kungl. Maj:ts förslag om ökning av statens bostadslånefond;

dels en inom andra kammaren av herr *Samuelsson m. fl.* väckt motion, nr 112, vari hemställts, att riksdagen på tilläggsstat för år 1922 ville dels anvisa ett anslag av 5,000,000 kronor att utgå såsom statsbidrag utan ränta och återbetalningsskyldighet till vissa bygg-

nadsföretag samt på extra stat för år 1923 anvisa lika stor summa under enahanda former och för samma ändamål, dels besluta, att statens bostadslånefond skulle under 1922 utökas med 30 miljoner kronor ur statens rusdrycksmedelsfond att utgå såsom lån till kommuner, kooperativa bostadsföretag och enskilda bostadsbyggare i avsikt att främja bostadsproduktionen, dels ock besluta, att statsbidrag skulle utgå till minst 15 % av byggnadskostnaderna och lån till 35 % eller sammanlagt minst 50 % av byggnadskostnaderna;

*Ang.
vissa lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)*

dels ock en inom andra kammaren av herr *Hage* väckt motion, nr 300, däri föreslagits, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition, nr 228, angående vissa lån till bostadsproduktionen m. m. måtte uttala sig för, att de hittills gällande bestämmelserna angående ett års räntefrihet för byggnadsföretagaren fortfarande skulle få bli gällande.

Utskottet hemställde,

I) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt med avslag å motionen I: 142 och det i motionen II: 112 framställda förslaget om lån till statens bostadslånefond, i i vad detsamma skilde sig från utskottets förslag,

a) medgiva, att för ökning av statens bostadslånefond finge såsom lån från statsverkets fond av rusdrycksmedel disponeras för år 1922 ett belopp av 10,000,000 kronor;

b) medgiva Kungl. Maj:t rätt att ur ett av riksdagen under femte huvudtiteln å extra stat för år 1922 till statsbidrag åt kommuner med flera för uppförande av vissa bostadsbyggnader anvisat reservationsanslag å 1,500,000 kronor disponera dels till utförande genom ingenjörsvetenskapsakademien, under första hälften av år 1923, av tekniskt-vetenskapliga undersökningar på byggnadsområdet ett belopp av 50,000 kronor och dels till åtgärder, ägnade att indirekt förbilliga eller eljest främja bostadsproduktionen, ett belopp av 25,000 kronor;

c) för avsättning till lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby under titel »utgifter för kapitalökning, statens utlåningsfonder» å tilläggsstat för år 1922 anvisa, att utgå av lånemedel, ett reservationsanslag av 320,000 kronor; samt

II) att motionen II: 112 i uti punkten I) ej vidrörda delar icke måtte vinna riksdagens bifall; och

III) att motionen II: 300 måtte anses besvarad genom vad utskottet i utlåtandet anført.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr *Eriksson* i Grängesberg: Herr talman! Såsom talmannen och kammarens ledamöter torde finna av det föreliggande betänkandet, har statsutskottet prutat ned de anslagsmedel, som Kungl. Maj:t begärt, från 15 miljoner kronor till 10 miljoner kronor.

Det belopp, varom nu är fråga, skall användas till utlåning åt mindre bemedlade för bostadsbyggnadsverksamhet och utgör sålun-

Ang.
vissa lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)

da en förstärkning av bostadslånefonden. Man hade tänkt sig, att detta belopp skulle anskaffas genom lån ur rusdrycksmedelsfonden och sålunda upplånas av de medel, som komma in till statsverket såsom överskott på rusdrycksförsäljningen. Statsutskottet har nu nedsatt Kungl. Maj:ts förslag från 15 till 10 miljoner kronor, och motivet varför statsutskottet så gjort, är, att enligt upplysningar, som statsutskottet inhämtat, kan man icke beräkna, att behållningen av fonden vid 1922 års slut kommer att uppgå till sådant belopp, att det räcker till dessa 15 miljoner kronor.

Jag har nu fått en uppgift — den är fullt autentisk, den är lämnad av en tjänsteman i finansdepartementet — vari man gjort upp en tablå över huru man approximativt tänkt sig den fondens ställning. Av denna approximativa beräkning framgår, att rusdrycksmedelsfonden vid 1922 års utgång torde ha en behållning av 13,760,000 kronor. Behållningen kommer alltså icke att utgöra 15 miljoner kronor, och statsutskottet har sålunda rätt i att man icke kan påräkna 15 miljoner kronor ur fonden. För den händelse, inkomsterna inflyta normalt till fonden, skulle man emellertid som sagt kunna räkna på att den vid årets slut skall uppgå till över 13,000,000 kronor. Jag vill vidare påpeka det faktum, att bostadslånen icke utlämnas omedelbart, utan att det förflyter en rätt väsentlig tid från det lånen ha beviljats till dess att de lämnas ut till dem, som ha fått dem. Även om det nu skulle vara så, att fonden vid 1922 års utgång icke ens har ett överskott på 13 miljoner kronor, synes det mig därför, att man utan risk skulle kunna bevilja den summan.

I första kammaren framställdes yrkande om att höja den siffra av 10 miljoner kronor, som utskottet föreslagit, till 13 miljoner, och detta yrkande vann i första kammaren så stor anslutning, att det endast fattades fem röster för att det skulle ha vunnit majoritet. Även om man med hänsyn till det skäl, som utskottet anfört, nämligen fondens ställning, icke vågar sig på att yrka bifall till den kungl. propositionen, anser jag dock, att man åtminstone skall kunna våga gå så långt som till 13 miljoner.

Med hänsyn till den stora bostadsbrist, som råder på vissa ställen i landet, synes det mig, att det är av utomordentlig vikt, att riksdagen i fråga om att ge kredit för bostadsproduktion sträcker sig så långt, som det är möjligt. Visserligen har det på senaste tiden blivit mera gott om pengar i de privata kreditanstalterna och liknande fonder av olika slag, men det är i alla fall ett odisputabelt faktum, att många av dem, som behöva kredit, icke kunna få den på annat sätt än hos kommunerna och genom statens medverkan.

Herr talman! På de skäl, som jag nu har anfört, och särskilt med hänsyn till att riksdagen med en rösts majoritet har fällt förslaget om hyresstegringslagens fortsatta bestånd, vilket kommer att försvåra bostadstillgången för de minst bemedlade och därför givetvis utgör ett ytterligare skäl för att driva fram en större bostadsproduktion under den närmaste tiden, tillåter jag mig att vädja till kammaren att gå med på det yrkande, som jag här framställer, att

riksdagen måtte bevilja 13 miljoner kronor i stället för de av statskottet föreslagna 10 miljonerna.

Jag ber alltså, herr talman, att få hemställa om bifall till utskottets förslag med den ändring, att siffran under punkten a) höjes från 10,000,000 kronor till 13,000,000 kronor, och att vidare i motiveringen å sidan 3 näst sista stycket ävenledes siffran 10,000,000 kronor ändras till 13,000,000 kronor.

Med herr Eriksson i Grängesberg förenade sig herrar *Johansson* i Stockholm, *Eriksson* i Stockholm, *Holmström* i Stockholm, *Söderberg*, *Björnberg*, *Sjöblom*, *Andersson* i Katrineholm, *Jonsson* i Eskilstuna, *Sjögren*, *Karlsson* i Vadstena, *Johansson* i Kullersta, *Knutsson*, *Magnusson* i Kalmar, *Holmberg*, *Blomquist*, *Johanson* i Hörninge, *Berg* i Karlskrona, *Törnkvist* i Karlskrona, *Borggren*, *Wagnsson*, *Waldén*, *Jensen*, *Isacsson*, *Paulsen*, *Andersson* i Höör, *Björklund* och *Höglund*, fru *Thüring* samt herrar *Brännberg*, *Hansson* i Trollhättan, *Molin*, *Wahlstedt*, *Öhman*, *Olsson* i Gävle, *Olovsson* i Västerås, *Pettersson* i Köping, *Eklund*, *Svensson* i Skönsberg, *Lagerkvist*, *Västberg* och *Sävström*.

I herr Erikssons i Grängesberg yrkande förklarade sig jämväl herr *Lithander* instämma.

Herr *Andersson* i Igelboda: Herr förste vice talman! Jag har endast begärt ordet för att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet framföra en önskan, som jag tror delas av många av dem, som ha för avsikt att söka dessa lån.

Under de två senaste åren har Kungl. Maj:t bestämt den tid, inom vilken dessa lån kunna sökas, till den 15 september. Nu är det ju visserligen sant, att Kungl. Maj:t före denna tidpunkt kan bevilja låneansökningar, om särskilda skäl därtill föreligga, men i regel är det emellertid så, att kommunerna ligga på låneansökningarna till ansökningstidens utgång för att då få taga upp samtliga ansökningar i ett sammanhang till prövning. Sedan ansökningarna hava inlämnats från kommunerna, dröjer det ju någon tid, innan byggnadsbyrån får granska dem och Kungl. Maj:t får besluta om lånemedlens fördelning. Sedan går frågan återigen tillbaka till kommunerna för att dessa skola få yttra sig om fördelningen av de medel, som ställts till deras förfogande, och slutligen skola ritningar och arbetsbeskrivningar granskas dels av kommunerna och dels av statens byggnadsbyrå. Allt detta medför, att det hela drar ut på tiden, så att det definitiva avgörandet om lånens fördelning icke kan ske förrän, under bästa förhållanden, fram mot slutet av året. Till följd härav kan det villkor för lånens tilldelning, som finnes angivet i författningen, nämligen att arbetet med ett understött byggnadsföretag skall så bedrivas, att tillgång till arbete i möjligaste mån beredes för inom byggnadsfacket anställda, icke uppfyllas, ty byggnadsarbetet hinner icke komma i gång före vinterns inbrott utan måste i regeln anstå till påföljande vår för att sedan fullföljas under sommarens lopp.

Ang.
vissa lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)

Ang.
vissa lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)

Den önskan, jag sålunda har, är att tiden för låneansökningarnas ingivande måtte framflyttas så långt som möjligt, för att hela frågan skall kunna vara avgjord och bygget kunna komma i gång redan på hösten för att sedan bedrivs även under vintern. Jag är övertygad om att det är många av dem, som komma att söka dessa lån, som ha detta önskemål, att tiden för ansökningarnas ingivande skall sättas så tidigt som möjligt.

Det är endast detta önskemål, som jag här har velat uttala, och det är under uttalande härav, som jag ber att få instämma i det yrkande, som framställdes av herr Eriksson i Grängesberg.

Herr J a n s s o n i Falun: Herr förste vice talman! Då vi i statsutskottets tredje avdelning behandlade den föreliggande frågan, fingo vi den uppgiften, att fondens behållning skulle belöpa sig till något mellan 10 och 11 miljoner kronor. Det var på grund av denna uppgift, som jag för min del och i övrigt mina kamrater på avdelningen funno det omöjligt att föreslå ett högre belopp än 10 miljoner kronor. Efter de upplysningar, som nu erhållits från vederbörligt håll, anser jag, att jag icke på något sätt sviker den ställning, jag förut har intagit — utskottets hemställan är ju icke resultatet av någon kompromiss utan av själva det sakförhållande, som jag nyss framhöll — jag anser mig sålunda oförhindrad att ansluta mig till det yrkande, som här är framställt av herr Bernhard Eriksson. Jag skulle nästan tro, att om vi på avdelningen haft tillgång till den uppgift, han här lämnade, skulle vi också ha försökt höja summan något över vad utskottet nu har föreslagit.

Det har dessutom, sedan vi behandlade frågan i statsutskottet, ytterligare inträffat en omständighet, som borde föranleda härtill, såsom herr Eriksson också påpekade, nämligen att riksdagen fattat beslut om att upphäva hyresstegringslagen. Man har sålunda att vänta, att hyresstegringarna komma att i oroväckande grad tilltaga, och att därför även de, som äro beroende av dessa egnahemslån, komma att i större utsträckning än tillförne vara i behov av lån till så stora belopp som möjligt.

Det är ur dessa synpunkter, som jag, herr förste vice talman, ber att få instämma i det yrkande, som herr Bernhard Eriksson har framställt.

Häruti instämde herrar *O. Nilsson* i Örebro och *Carlsson-Frosterud*.

Herr *O l s s o n* i Kullenbergstorp: Herr talman! Det är väl ändå litet ovanligt, att Kungl. Maj:t till riksdagen avger en proposition om anslag till vissa lån, och att man sedan får klart för sig, att det icke finns så mycket pengar, som Kungl. Maj:t begär, så att man icke kan gå fram på den föreslagna vägen. Så är ju dock fallet med den nu föreliggande propositionen.

Såvitt jag uppfattade saken rätt på avdelningen, var icke den siffra, som herr Jansson i Falun nyss nämnde, riktigt korrekt, ty där sade man, att fonden skulle visa en behållning av mellan 12 och 13 miljoner kronor. Den uppgiften fick jag av avdelningens ordförande, och jag tror, att vi fingo den alla som voro närvarande vid det tillfället. Vi resonerade då en smula i avdelningen om hur mycket vi skulle kunna ge. Vi hade nämligen visat oss mera generösa än Kungl. Maj:t, i det att vi föreslagit ett års räntefrihet å lånen. Jag vill dock icke fördölja, att då vi resonerade om saken, framhölls det, att det ju på sista tiden alltid hetat, att man skulle försöka få ut industriarbetarna till jordbruket på landsbygden, därför att man icke trodde sig på långliga tider framåt kunna bereda dem sysselsättning inom industrien, och man påpekade, att detta strävande stode i motsägelse emot att man nu, så att säga, ville bygga fast folk på platser, där de till äventyrs icke skulle kunna finna sin utkomst. Herrarna kunna icke heller förneka, att den nu föreliggande åtgärden kommer att verka tvärtemot vad man annars säger sig kämpa för. Man är ju emellertid icke gärna konsekvent i mycket, och det lär väl också på denna punkt visa sig, att man det ena ögonblicket handlar tvärtemot vad man gör det andra.

*Ang.
vissa lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)*

Nu tycker jag ändå, att det är litet egendomligt, när fonden icke är större, än vad som är fallet, att man anser sig tvungen att skrapa ur den till sista droppen. Är det verkligen skäl i att göra på det sättet? Ja, det syns märkvärdigt nog vara en allmän tendens över hela linjen, att man skall bottenskrapa allting. Finns det något fonderat, skall man taga ut det till sista skillingen. Jag tror icke, att det är lyckligt att gå fram på det sättet, och även i det föreliggande fallet torde det vara skäl i att ha litet kvar i fonden. Det kan ju komma ett nytt år med nya behov, och då ser jag icke något skäl i, att man tar allt på en gång.

Det är av dessa skäl som jag — och såvitt jag vet, var det på avdelningen icke någon meningsskiljaktighet i ty fall — stannade vid 10 miljoner kronors anslag för denna gång. Vi sågo det helt säkert tämligen mörkt att för framtiden gå fram på samma väg, som vi gått hittilldags, att lämna ut så mycket pengar. Jag tror nämligen knappast, att staten kan vara bankir för medborgarna i stort sett. Under utomordentliga kristidsförhållanden får ju staten gripa in och hjälpa, såsom när byggnadskostnaderna hade sprungit upp till en oskälig höjd, då var det väl icke annat att göra, om man över huvud skulle få några bostäder byggda. Nu går det ju den andra vägen, och man skall väl på detta område som på andra områden söka att komma ner till de förhållanden eller i närheten av de förhållanden, som rådde, innan kristiden bröt ut.

Det är med den grunduppfattningen och med hänsyn till vad vi för övrigt också närmare kommo till på avdelningen i statsutskottet, som jag anser mig böra stå kvar vid vad vi då beslutade och föreslogo, och därför, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang.
vissa lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet Lindqvist: Herr förste vice talman! Med undantag av en punkt i utskottets utlåtande har jag all anledning förklara mig tillfredsställd med det föreliggande utlåtandet. Utskottet har ju biträtt Kungl. Maj:ts förslag oförändrat i alla punkter, utom i ett avseende — med undantag av beloppet — och i ett avseende har utskottet visat sig vara liberalare, än Kungl. Maj:t varit i sin proposition. Utskottet har som nyss uppgavs frångått det kungl. förslaget, i det att utskottet föreslår, att den räntefrihet, som hittills gällt första året efter lånets bekommande, vilken Kungl. Maj:t föreslagit skulle borttagas, fortfarande skulle bibehållas, och mot detta kan jag självfallet icke hava något att erinra.

I andra punkter i det kungl. förslaget har också utskottet yrkat bifall, och det är sålunda endast ifråga om beloppet, som det framkommit en avvikande mening. Vad detta beträffar, har det ju blivit upplyst, att utskottet icke fått uttrönt, att rusdrycksmedelsfonden äger tillgångar tillräckligt stora för att man skulle kunna biträda Kungl. Maj:ts förslag om de 15 miljoner kronorna. Eljest vill jag hoppas, att utskottet även skulle kommit att biträda Kungl. Maj:ts förslag härutinnan, och att vi då kunnat konstatera, att det rått fullständig enighet.

Nu riktades av den siste ärade talaren en erinran emot det förhållandet, att man icke i utskottet hade fått tillräckligt säkra uppgifter om vilket belopp fonden förfogade över. Jag vill säga, att när propositionen skrevs och när jag hemställde till regeringen och till finansministern, att vi skulle få gå fram med ett förslag om 15 miljoner kronors avsättning för detta låneändamål, så fanns det ingen anledning, såvitt jag kunde finna, att då betvivla, att icke fonden skulle kunna bära den åderlåtning, som skulle ske genom att anvisa detta belopp. Jag kommer nu icke ihåg, huruvida under riksdagens lopp man har förfogat för andra ändamål över pengar från fonden. Det är tänkbart, att så är förhållandet, och jag vet icke, varifrån utskottet på sistone har skaffat sig uppgift beträffande tillgången, men i dag har upplysts i första kammaren, att efter förfrågan till statskontoret skulle det finnas i fonden till förfogande 13,760,000 kronor, och då är det givet, att det räcker för det belopp, som här är föreslaget, 13,000,000 kronor.

Självfallet kan jag för min del icke annat än hälsa med den allra största tillfredsställelse, om andra kammaren nu biträder det yrkande som gjorts, att beloppet 10 miljoner kronor skulle höjas till 13 miljoner kronor. Såsom det sagts förut, gäller det, att man begagnar alla möjligheter för att stödja bostadsproduktionen och lindra de svårigheter, som särskilt städernas befolkningar hava att kämpa emot beträffande bostadsförhållandena, och man har ju redan sett av denna fonds verksamhet, vilka utomordentligt goda verkningar den har, och jag tror därför, att det är mycket välbetänkt, att man ger det största möjliga eller anslår det högsta belopp, som man kan åstadkomma för detta ändamål.

Den siste talaren erinrade om att det skulle bliva en bottenskrap-

*Ang.
vissa lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Ports.)*

ning, och att man icke toge hänsyn till, att man skulle taga hela fonden till sista öret i anspråk. Jag må säga, att jag tror icke den ärade talaren har särskild anledning att vara så bekymrad i detta fall, ty förutsatt att vi icke få rusdrycksförbud alltför hastigt, skulle den fonden få nya tillskott, och då är det ju ett ständigt tillflöde, som gör, att man skulle kunna få mera pengar ur den fonden. Och jag kan lämna den ärade talaren redan nu den upplysningen, att i händelse det skulle förunnas mig den stora äran att sitta kvar på denna post, när nästa riksdag skall börja och taga emot propositioner, så kommer jag nog, såvitt jag förstår nu, med ett nytt yrkande om att vi skulle göra ett grepp i rusdrycksmedelsfonden för bostadsproduktionen.

Herr förste vice talman! Jag hoppas, att när som sagt första kammaren har varit så nära att för sin del bifalla yrkandet om 13 miljoner kronor, skall det icke behöva råda något tvivel om att andra kammaren ger en ordentlig majoritet för ett sådant förslag, och då hava vi lättare att för detta viktiga ändamål använda ett så högt belopp, som varit oss möjligt. Man kan då icke klaga på, att man icke kunnat gå längre, ty när ingenting finnes att taga, har ju själve kejsaren förlorat sin rätt, men här finnas utan tvivel 13 miljoner kronor, som utan någon större beklämmande känsla, som herr Olsson i Kullenbergstorp tycks hava, kunna tagas för detta ändamål.

Herr H a g e: Herr förste vice talman! Det har i denna punkt för mig inträffat någonting, som icke har hänt mig på mången god dag, nämligen att statsutskottet tillstyrkt en av mig väckt motion. Det är någonting, som icke har hänt mig under de sista åren. Men när det verkligen har inträffat någonting sådant, anser jag mig ha skyldighet att gå upp och tacka. Jag hoppas, att det icke är sista gången, utan att det kan bli fortsättning i framtiden. Den sak, jag motionerade om, gällde villkoren för utgåendet av dessa lån. Och herr socialministern har här intygat, att han för sin del icke har något att invända emot att kammaren går med på den av mig föreslagna ändringen med avseende på dessa villkor.

Det var egentligen detta, som jag tänkte säga. Men eftersom jag har ordet, skall jag be att även få säga några ord till herr Olsson i Kullenbergstorp.

Jag tycker för min del, att även om vi alla ha den uppfattningen, att det kanske är nödvändigt, att en stor del av arbetskraften föres ut till jordbruket, så borde vi dock alla kunna vara överens om, att det skulle vara en mycket egendomlig väg att föra ut denna arbetskraft till jordbruket på det sättet, att vi, som nu här skett, först avslå hyresregleringslagen och sedan vägra bevilja anslag till bostadsbyggande. Jag skulle vilja våga det påståendet, att har man en sådan principiell uppfattning om hur man skall kunna verka för att få folk ut till jordbruket, då bjuder nästan konsekvensen, att vi börja på att riva ned hus i städerna och t. o. m. önska en och annan liten eldsvåda, så att vi på det sättet skulle kunna föra ut folk till jordbruket. Jag tror, vi alla kunna vara överens om att den

Ang.
vissa län till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)

vägen är verkligen en väg, som vi, vare sig vi äro jordbrukare eller tillhöra andra yrkeskategorier, icke alls kunna vara med om att beträda.

För att åstadkomma detta, som herr Olsson i Kullenbergstorp ville och som vi alla vilja vara med om, tror jag, vi måste verka på andra vägar, med bättre medel, med sociala medel, och genom anslag på ett annat område och icke genom att yrka på minskning av anslaget för det här ifrågavarande ändamålet.

Jag skall be att med denna korta motivering få yrka bifall till det förslag, som här framförts av herr Bernhard Eriksson i Gränsgesberg.

Herr A n d e r s o n i Råstock: Herr talman! Jag har icke begärt ordet i denna situation för att yrka bifall till utskottets förslag, och jag har med flit underlåtit att instämma i herr Bernhard Erikssons yrkande. Jag har gjort det för att få tillfälle säga endast några få ord.

Då vill jag säga till herr Olsson i Kullenbergstorp, att här är icke fråga om att »bygga fast folk» eller icke, utan här är fråga om att andra kammaren för sin del visar, att då nu hyresstegringslagen har fallit genom beslut av första kammaren, så vill andra kammaren för sin del på det sätt, som nu är möjligt, använda så mycket kapital, som står till buds, för att just underlätta åstadkommandet av bostäder i största möjliga utsträckning. Det kan icke hjälpas, jag säger för min del ärligt ifrån, att hade läget varit ett annat, d. v. s. om det gått, som andra kammaren beslutade med avseende på hyresstegringslagen, skulle jag med näbbar och klor sökt försvara statsutskottets här föreliggande förslag. Men nu måste, enligt mitt sätt att se, ett sådant psykologiskt inslag från andra kammaren till för att övertyga folk ute i landet om, att åtminstone andra kammaren för sin del vill göra vad den kan för att lätta det betryck, som utan tvivel många komma att känna sig försatta i.

Och så ännu ett enda ord till herr Olsson i Kullenbergstorp. Det har sagts mig från många håll, att om läget någon gång är gynnsamt för att bygga egna hem, så är det nu. Man har t. o. m. sagt mig, att om man väntar endast något halvår till, så ha priserna på byggnadsmateriel av alla slag stigit. Just därför tycker jag, det kan vara lämpligt att genom ett så enhälligt bifall som möjligt till herr Bernhard Erikssons yrkande visa, att andra kammaren för sin del vill göra vad den kan i detta avseende.

Jag instämmer alltså i detta yrkande.

Herr *Rydén* instämde häruti.

Herr J a n s s o n i Falun: Herr förste vice talman! Endast ett ord till herr Olsson i Kullenbergstorp. Han sade här, att min uppgift om den summa, som skulle förefinnas, vore oriktig, och att man skulle fått andra uppgifter i statsutskottet. Jag skall icke alls yttra mig om den uppgift, som herr Olsson fått. Men jag vidhåller, att jag

för mitt vidkommande fick den uppfattningen, när avdelningen behandlade frågan, att det icke fanns mer en cirka elva miljoner kronor disponibla. Dessa uppgifter lämnades vid olika tillfällen, och det kan mycket lätt hända, att någon missgäning där skett av den, som lämnade upplysningen.

Vidare skall jag be att få säga, att det var icke, som herr Olsson sade, andra skäl än just penningknappheten, som bidrogo till nedsättningen av Kungl. Maj:ts förslag. Utan för mig och mina partikamrater på avdelningen var det just den upplysningen, att fondens behållning ej tilläte högre belopp, som gjorde, att vi gingo in för den nedsättning, som här föreslagits.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste vice talman propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Eriksson i Grängesberg under överläggningen framställda yrkandet; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 16.

Ordet lämnades härefter till herr andre vice talman, som anförde: Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att å föredragningslistan för morgondagens plenum måtte bland två gånger bordlagda ärenden sist uppföra statsutskottets utlåtande nr 116 och näst sist bankoutskottets utlåtanden nr 63, 64 och 65 samt övriga ärenden i den ordning, de äro upptagna å dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 17.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till överenskommelse angående vissa ändringar i dels de med Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag, Aktiebolaget Gellivare Malmfält och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund tidigare ingångna avtal, dels ock den för förstnämnda bolag fastställda bolagsordningen;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under år 1922 och första halvåret 1923 för viss personal inom den civila statsförvaltningen;

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för tillfällig löneförbättring under ekklesiastikåret 1922—1923 åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster; och

Andra kammarens protokoll 1922. Nr 47.

nr 222, i anledning av Kungl. Maj:ts under tilläggsstatens för år 1922, femte huvudtiteln, gjorda framställning angående anslag till hjälpverksamhet bland förut i Ryssland bosatta svenska undersåtar, vilka genom världskriget kommit i nödläge; samt

från jordbruksutskottet:

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts dels i statsverkspropositionen dels i proposition nr 2 om tilläggsstat för år 1922 dels ock i proposition nr 258 gjorda framställningar om kapitalökning för egnahemslånefonden;

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett statsstuteri i samband med Flyinge hingstdepå;

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till kolonisation å kronoparker;

nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, i vad rör jordbruksärenden;

nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillskott till dyrtidstillägg för lantbruksingenjörer;

nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillskott till dyrtidstillägg för vissa lantmätare; och

nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt distriktsveterinärer.

§ 18.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning åt häradsskrivare för röstlängders upprättande;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag jämte i ämnet väckta motioner;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upptagande i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 samt tilläggsstaten för år 1922 av en inkomsttitel »Valuta- och importavgifter», m. m.;

bevillningsutskottets betänkande, nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse angående ändrad lydelse dels av § 8 mom. 1, 2 och 3, § 9 mom. 1 samt § 13 mom. 1 och 2 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor, dels av § 2 mom. 2 i tulltaxeunderrättelserna, dels ock av § 3 i förordningen den 31 maj 1907 angående rätt att hos generaltullstyrelsen erhålla upplysning rörande tullbehandling av varor, avsedda att till riket införas; och

bankoutskottets memorial, nr 77, i anledning av väckt förslag om gratifikation åt förste revisorn E. Risling.

§ 19.

Justerades protokollsutdrag.

§ 20.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:
Riksdagsmannen C. Sehlin är på grund av influensa oförmögen
att delta i riksdagsarbetet tillsvidare, vilket härmed intygas.
Stockholm d. 31 maj 1922.

Einar Belfrage,
leg. läkare.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5,50 e. m.

In fidem
Per Cronvall.
